ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ. ЦАНА — PRICE $ 1.00

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
Post address: Bielarus, P. O. Box 178, Jamaica, N. Y. 11431

Год. XXX	Нью Ёрк — Лістапад-Сьнежань — 1981	№ 294-295
Vol. XXX	New York — November-December — 1981	№ 294-295

ЯНКА КУПАЛА Й "НАША НІВА"

Дзясятага лістапада сёлета споўнілася 75 гадоў ад выхаду ў Вільні другое легальнае й вядучае ў дарэвалюцыйным пэрыядзе беларускае газэты „Наша Ніва". Два апошнія гады выхаду „Нашае Нівы" рэдактарам гэтае штатыднёвае газэты быў Янка Купала. „Наша Ніва" выходзіла ад 1906 году па 1915-ты, калі выхад ейны быў спынены нямецка-расейскім фронтам.

Яшчэ на пятыя ўгодкі выхаду газэты Купала прысьвяціў гэтаму неафіцыйнаму органу Беларускае Сацыялістычнае Грамады верш пад заг. „Нашай Ніве" (верш гэты адзін час выконваўся як беларускі нацыянальны гімн — „Не загаснуць зоркі ў небе"). Янка Купала ў гэтым вершы выказаў гэткае спадзяваньне:

Наша зерне — нашы думкі
Не загінуць сьвету, —
Блісnуць краскай непаблеклай
Вечных агняцьветаў.

Гэтае купалаўскае прадказваньне-пажаданьне тымчасам ня збылося йшчэ. Тыя „зерне-думкі" нашаніўцаў, пакінутыя Купалам і ўсімі, хто супрацоўнічаў у газэце, ляжаць недасьледаванымі, яны ня блiснулі, не прарасьлі ў форме досьледаў-манаграфіяў. На Беларусі сёлета 75-гадовы юбілей „Нашае Нівы" ня быў належна адзначаны, ня стаўся нагодаю, каб прасачыць, якое дачыненьне мелі Купала й Колас да „Нашае Нівы", наколькі кірунак газэты супадаў зь ідэйным кірункам творчасьці гэтых двух песьняроў, наколькі гэтыя два волаты літаратуры ўплылі на ідэйны й палітычны профіль „Нашае Нівы". Пытаньні гэтыя з усёй актуальнасьцяй стаяць сяньня перад намі. Пытаньні гэтыя набываюць асаблівага значаньня на парозе купала-коласаўскага юбілейнага 1982-га году.

Якой была сваім кірункам „Наша Ніва", калі Купала ў сакавіку 1914 году стаўся ейным рэдактарам? Ці адбыліся якія-небудзь зьмены ў газэце з прыходам ў ейную рэдакцыю Янкі Купалы? Наколькі можна ўважаць як купалаўскія, пагляды, выказаныя іншымі супрацоўнікамі-публіцыстамі „Нашае Нівы": Вацлавам Ластоўскім, Антонам Луцкевічам, Мячыславам Баброўічам (якія падпісвалі свае артыкулы псэўдонімам „Лявон Гмырак")?

У першым купалаўскім нумары „Нашае Нівы" (за 7-га сакавіка 1914 г.) Купалавае публіцыстыкі, якой ён тады займаўся, няма. Ёсьць адно верш „Праявы" — пануры абраз трывожнага стану і сярод людзей і ў прыродзе — прадчуваньне недалёкае Першае сусьветнае вайны:

— Што за віхар закруціўся? —
Ў зямлю ўрыўся, ў неба ўзьбіўся,
Бухнуў іскрамі пажару
На сялібы, на папары?..
— Гэта бітва йдзе сусьветна
Між сьвятлом і апраметнай,
А хто ўскрэсьне, а хто ляжа...
Глянь на сонца — сонца скажа!..

Вобраз сонца ў Купалы — і ў панурых і ў бадзёрых вершах — быў элемэнтам ня толькі аптымізму, веры ў сваю праўду, але й наважанасьці дамагчыся гэтае праўды.

Ды ўжо ў другім купалаўскім нумары газэты, падвойным 11-12-м, датаваным 20-м сакавіка 1914 г., зьмешчаная перадавіца пад заг. „Пуцяводная ідэя". Артыкул падпісаны ініцыяламі „а. н-а". За імі лёгка ўгадваецца псэўдонім Антона Луцкевіча — Антона Навіны. Луцкевіч-Навіна быў адным з галоўных публіцыстаў „Нашае Нівы" на працягу ўсяго выхаду газэты. Факт, што Навінаў артыкул зьявіўся адразу-ж па тым, як Купала стаўся рэдактарам „Нашае Нівы", падказвае, што ў Навіны-Луцкевіча й Купалы-Луцэвіча ня было прынцыповых разыходжаньняў у пытаньнях ідэйных ды палітычных. Вось як гэная перадавіца пачыналася:

„Калі першы раз з грудзей Беларуса-мужыка вырваўся кліч: 'Жыве Беларусь!' — у ім зьліліся ўвадно і пачуцьцё свайго нацыянальнага „я", і прабудзіўшаяся сьведамасьць, што ён чалавек, роўны ўсім іншым, і захаванае ў таёмнай глыбіні душы жаданьне волі і зямлі.

„Усе думкі яго былі аб вызваленьні зь нядолі, пагарды людзкой, зь цемнаты. Вызваліўшаяся з адвечных путаў **душа** Беларуса жадала ськінуць путы і зь **цела**.

„Так нарадзіліся поруч і поруч ішлі два гэтыя жаданьні: у беднасьці, у голадзе, холадзе й непамернай працы штодзённай няма месца для вольнай думкі, для свабоднай і радаснай творчаскай працы, што **будзе** новае жыцьцё. Беларус нейкім інстынктам зразумеў гэта, і ў праграмах нашага нацыянальнага адраджэньня нацыянальнае вызваленьне Беларусаў лучылася з самых першых дзён з вызваленьнем эканамічна - сацыяльным. Вось чаму беларускі рух зразу-ж стаўся рухам **дэмакратычным:** ён абыймаў **усё жыцьцё** працоўнага беларускага народу — ва ўсіх яго праявах".

Гэты націск на **дэмакратычнасьць** руху — слова „дэмакратычны" падчырквалася ў перадавіцы, — на абыйманьне „ўсяго жыцьця" — „усё жыцьцё" падчырквалася таксама, — і быў разыходжаньнем паміж Беларускай Сацыялістычнай Грамадой ды бальшавікамі на Беларусі, для якіх патрэбы беларускае нацыянальнае культуры былі маладедамыя дый успрыймаліся імі як варожыя. Бальшавіком тады патрэбная была адно рэвалюцыя й толькі. Гэтымі рознымі гістарычнымі пачаткамі, неразуменьнем бальшавікамі запаветных імкненьняў беларускага народу да адкачаснага адраджэньня душы й цела — **усяго** жыцьця — хіба й тлумачыцца тое, што сяньня савецкая гістарыяграфія гэтак неахвоча займаецца справаю вывучэньня „Нашае Нівы", не зважаючы на тое, што да гэтае газэты меў беспасярэднае дачыненьне Янка Купала.

Арсень Загорны

ФОНД БЕЛАРУСКАЙ БІБЛІЯТЭКІ

Вестка аб сьмерці Біскупа Часлава Сіповча, які памёр ў Лёндане ў нядзелю 4 кастрычніка, разышлася сумным рэхам па ўсім сьвеце, выклікаючы пачуцьцё страты і жалю сярод ягоных шматлікіх прыяцеляў і знаёмых. Побач з жалем, аднак, у сэрцах усіх, хто меў шчасьце ведаць Уладыку Часлава, ня можа не нарадзіцца пачуцьцё ўдзячнасьці Богу за яго і за ўсё тое, што ямо ўдалося зьдзейсьніць. Асабліва ўдзячнымі павінны быць Беларусы. Уладыку Часлазу прыйшлося правесьці большую частку свайго жыцьця далёка ад Бацькаўшчыны, але гэта ніколькі не аслабіла ягонай гарачай любові да яе і да беларускага народу. Ён імкнуўся ўсімі сіламі, каб Беларусы змаглі заняць належнае ім месца ў Божай сям'і народаў і каб непаўторныя скарбы беларускай культуры сталіся ўсеагульным здабыткам. Вымоўным доказам гэтага зьяўляецца Беларуская бібліятэка і музэй імя Францішка Скарыны ў Лёндане, ініцыятарам і закладчыкам якой быў Уладыка Часлаў і для якой ён пасьвяціў шмат працы і сілаў у апошнія дзесяць гадоў свайго жыцьця.

Сяньня Бібліятэка зьяўляецца адзінай свайго роду беларускай навуковай установай з унікальнымі кніжнымі, рукапіснымі і музэйнымі зборамі. За дзесяць гадоў свайго існаваньня зь ейных фондаў мелі нагоду карыстацца больш за 500 студэнтаў і вучоных з розных краін сьвету, у выніку чаго ў заходнім друку паявілася некалькі дзесяткаў прац на беларускія тэмы. Бібліятэка зьяўляецца таксама цэнтрам бібліяграфічнай інфармацыі аб Беларусі. Нездарма ведамы беларускі пісьменьнік Сакрат Яновіч назваў яе „акном нашай культуры на заходні сьвет".

У ліпені 1979 году Бібліятэка была афіцыяльна залегалізаваная, як незалежная навукова-харытатыўная ўстанова (Charitable Trust). Ад таго часу кіраўніцтвва ёю знаходзіцца ў руках адмысловай Бібліятэчнай рады (Board of Trustees), у склад якой уваходзяць прадстаўнікі беларускага каталіцкага і праваслаўнага духавенства і беларускага грамадзтва ў Англіі, а таксама ангельскія вучоныя-славісты, якія працуюць у галіне беларускіх студыяў. Першым старшынём Рады быў Уладыка Часлаў.

Утрыманьне Бібліятэкі зьвязана зь вялікімі коштамі. Каб існаваць і разьвівацца ў сяньняшні дзень ёй трэба прынамся 12 тысячаў ангельскіх фунтаў (каля 25 тысячаў амэрыканскіх даляраў) на год. Бязумоўна, такіх вялікіх патрэб ня могуць задаволіць прынагодныя ахвяры. Найлепшай разьвязкай было-б, каб Бібліятэка мела адпаведныя непарушныя фонды, якія прыносілі-б гадавы даход у вышыні ўспомненай сумы. Гэта забясьпечыла-б ёй будучыню і матар'яльную незалежнасьць. На жаль, такіх фондаў Бібліятэка ня мае і таму стварэньне іх зьяўляецца справай вялікай важнасьці.

У сувязі з гэтым Бібліятэчная рада зьвяртаецца да ўсяго беларускага грамадзтва з заклікам складаць ахвяры на фонд Беларускай бібліятэкі і музэю імя Францішка Скарыны ў Лёндане. Было-б пажаданым сабраць як найбольшую суму ў кароткім часе, каб сабраны капітал „працаваў" на Бібліятэку, а не разыходзіўся на штодзённыя патрэбы. Такім чынам, „дае двойчы той, хто дае хутка".

Гэта, бязумоўна, не павінна перашкаджаць плянам на далейшую будучыню. Трэба спадзявацца, што Беларусы заўсёды будуць дапамагаць Бібліятэцы ахвярамі і, паколькі ніхто з нас ня вечны, не забудуцца пра яе ў сваіх тэстамэнтах.

Ахвяры трэба слаць на адрыс Бібліятэкі, прычым чэкі павінны быць выстаўленыя не на прозьвішча якой-колечы прыватнай асобы, але на "The Francis Skaryna Byelorussian Library and Museum".

У Злучаных Штатах Амэрыкі ахвяры можна слаць на:

Byelorussian Relief Fund,
Christ the Redeemer Church,
3107 West Fullerton Avenue,
Chicago, Illinois 60647

У падобны спосаб у Канадзе Беларусы могуць слаць ахвяры на:

Byelorussian Charity Fund,
Archdiocese of Toronto,
Chancery Office,
355 Church Street,
Toronto, Ontario M5B 1Z8

У сваім духовым запавеце Ўладыка Часлаў напісаў, што „Бібліятэка імя Францішка Скарыны ёсьць уласнасьцю ўсіх Беларусаў". Сяньня Беларусы маюць нагоду даказаць на справе праўдзівасьць гэтых слоў і адначасна годна ўшанаваць памяць Уладыкі Часлава, бо Бібліятэка зьяўляецца выдатным і трывалым помнікам у гонар ейнага Закладчыка.

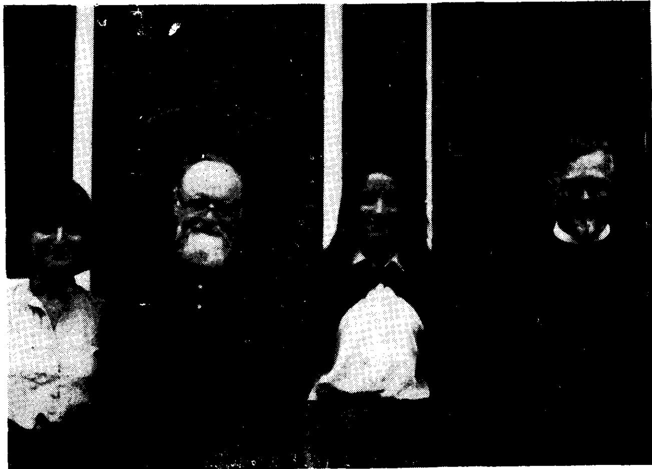
Лёндан, 10 лістапада 1981 г.

а. Аляксандар Надсон,
Старшыня Бібліятэчнай рады
Гай дэ Пікарда,
Сакратар

СЬВЯТА І... СЬМЕРЦЬ

Дзесяць год сьвятыні беларускай навукі й культуры

Раніца 4-га кастрычніка 1981 году ўсьміхнулася над Лёнданам, сталіцай Ангельшчыны, у гэтую пару году звычайна захмаранай і дажджлівай, вясёлым сонейкам. У гэтую нядзелю невялікая „Фінчлейская Беларусь", — раён Дому Мар'янаў ды бібліятэкі й музэю імя Францішка Скарыны, кіпеў сваім асаблівым уздымам. Надыйшоў дзень вялікага сьвята — дзясятых угодкаў адкрыцьця беларускае культурна-навуковае сьвятыні. Запрошаныя госьці папрыяжджалі зь Нямеччыны, Бэльгіі, Францыі, Гішпаніі, Злучаных Штатаў Амэрыкі, Канады зь беларускай, цяпер акупаванай Польшчай, Беласточчыны. Мясцовыя ўдзельнікі сьвята, значыцца зь Вялікай Брытаніі, найбольшыя лікам. Між іх бачым і колькі нашых памочнікаў ды сяброў з розных ангельскіх унівэрсытэтаў ды іншых інстытуцыяў, сяброў Англа-Беларускага Таварыства — навукоўцаў, што ўжо некалькі гадоў працуюць над рознымі тэмамі беларускай навукі й культуры.

Біскуп Часлаў Сіповіч (апошні перадсьмяротны здымак) і а. Аляксандар Надсон з наведвальніцамі з Амэрыкі, дочкамі сп-тва Часлава й Юзэфы Найдзюкоў, Ядзяй і Карнэляй

Асабліва вялікі гэта дзень для пачынальнікаў гэтай выдатнай справы, найперш Біскупа Часлава Сіповіча ды айца Аляксандра Надсана. Пачыналі некалі ад нуля, прасілі на помач і чужых і сваіх. Асновай бібліятэкі сталіся зборы кнігаў у беларускай ды іншых мовах, якія рупліва павялічвалі а. Леў Гарошка й Біскуп Часлаў Сіповіч. І, з Божай помаччу, пасьля доўгай працы й стараньняў, 15-га траўня 1971 году новую бібліятэку й музэй афіцыяльна адчыніў прафэсар Оксфардзкага Ўнівэрсытэту Робэрт Оты, а дабраславіў яе Апостальскі Дэлегат на Вялікую Брытанію, Архібіскуп Домэніко Энрычы.

Бібліятэка атрымала права харытатыўнай інстытуцыі 23-га ліпеня 1979 году й цяпер кіруе ёю Рада Давераных 10-х асобаў, у якую ўваходзяць сьвятары каталіцкія, праваслаўныя, прадстаўнікі беларускай грамады ў Вялікай Брытаніі, а таксама зацікаўленыя беларусаведай брытанскія навукоўцы.

Вось што чытаем пра бібліятэку ў адмыслова выданай да 10-х угодкаў брашуры: „Галоўнае заданьне бібліятэкі — зьбіраць усе матар'ялы, друкаваныя й рукапісныя, што датычаць да Беларусі, каб маглі імі карыстацца ўсе зацікаўленыя ўсімі галінамі беларусаведы. Дзеля гэтай мэты паўстала й праграма інтэнсыўнага набываньня нова-выданых матар'ялаў шляхам закупаў ды выменаў зь іншымі бібліятэкамі. Сяньня бібліятэка атрымлівае практычна ўсе беларускія выданьні, а таксама тыя, што датычаць да Беларусі ды выдаюцца ў Беларускай савецкай рэспубліцы, Польшчы й на Захадзе. Фонды бібліятэкі ўзбагаціліся таксама сыстэматычнымі пошукамі старых выданьняў, якіх няма ўжо ў продажы, а таксама іншымі, што падарылі розныя людзі. Цяпер у бібліятэцы ёсьць больш за дванаццаць тысячаў тамоў і штагоду гэты лік павялічаецца на 300-400. Найбольш кніжак у беларускай мове, але ёсьць таксама значная колькасьць у іншых мовах, асабліва польскай і расейскай."

Далей брашура апісвае розныя ўнікальныя скарбы як у бібліятэцы, так і ў музэі, а між іх Літоўскі Статут з 1588 году (выд. 1594 г.), частка Скарынавай Біблії (1518 г), першыя выданьні твораў Янкі Купалы й Якуба Коласа, рукапісныя беларускія дакуманты 15-18 стагодзьдзяў ды шмат іншага.

Выстаўка

З нагоды дзесяцігодзьдзя ў галоўнай залі бібліятэкі была наладжаная й выстаўка, а ў ёй на галоўным стале знайшліся якраз найбольш цікавыя й рэдкія кнігі 19-20 ст. На асобным стале наведвальнікі маглі бачыць эміграцыйныя выданьні апошняга дзесяцігодзьдзя, на іншым зноў-жа кніжкі ў ангельскай мове, выданыя на эміграцыі. Асобны стол заняла беларуская Беласточчына, якую рэпрэзэнтавалі сваймі выданымі творамі Алесь Барскі, Ян Чыквін, В. Швед, Надзея Артымовіч, Сакрат Яновіч, Ірына Баравік, Ул. Гайдук, Яша Бурш, Міхась Шаховіч ды праца Юр'я Туронка пра беларускае школьніцтва Беласточчыны ў паваенныя гады. Там-жа былі й выразкі артыкулаў з польскае прэсы пра творы нашых пісьменьнікаў і паэтаў, камплет „Нівы", календары ды іншае. Стол Беласточчыны паказаў, што нашыя творчыя суродзічы і ў няспрыяльнай атмасфэры польскае акупацыі цімала зрабілі для беларускае літаратуры.

Выстаўка мастака Міхася Наўмовіча

У суседнім зь бібліятэкай доме наладзіў выстаўку сваіх абразоў — акварэляў і алею ды скульптуры — наш ведамы мастак з Парыжу Міхась Наўмовіч. Прынадная, крышку зажураная і глыбока задуманай выйшла гіпсавая галава дзяўчыны, мадэлькай да якой была, як казаў мастак, ягоная дачка. Найбольш заімпаванаваў усім вобраз беларускае вёскі. Зіма. Пад пакрывалам сьнегу, на ўзьлесьсі, дрэмлюць хаты, адрыны й гумны. Дзесьці заходзіць сонца, а стрэхі ў засені, сінявата-шэрыя як нельга лепш застылі ў траскучым марозе. Глядзіш зводдаль і холад цябе бярэ. Мастак казаў, што маляваў гэную малую вёсачку, наглядаючы яе дзесьці ў сваёй роднай ваколіцы. Іншыя вобразы, у якіх скрозь відаць таленавітая рука мастака, для Беларуса — чужына й няшмат прамаўляе да нашага, тужлівага па забраных землях сэрца.

Дзень малітвы... і разьвітаньня

Сонечная нядзеля 4-га кастрычніка напоўніла царкву ў Доме Мар'янаў. Сьвятую Літургію служыць Уладыка Часлаў Сіповіч і айцец Алесь Надсан.

Сяньня вялікае сьвята ня толькі маленькай „Фінчлейскай Беларусі", але і ўсяго беларускага народу. Гэтыя выгнаньнікі, што пакінулі сваё „раськіданае гнязьдо", гэтта ня толькі самі атаўбаваліся й прыяцеляў у чужым сьвеце здабылі, але й яшчэ сьвятыні навукі пабудавалі. Дзіва няма, што ўрачыста гучаць галасы сьвятароў. Падзяка Богу за дасягнутае. І каб далей памагаў. Каб у будучыні й бацькаўшчыну ад нячыстых вызваліў.

А сп. Гай дэ Пікарда ізь сыпплым хорам, сьпявае старыя беларускія царкоўныя мэлёдыі, якія адшукаў, апрацаваў. Праўда, да хо-

(Заканчэньне на 6-ай бач.)

BIELARUS
Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.
Subscription $ 10. 00 yearly.
„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце.
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне.
Выпіска зь перасылкаю — 10.00 дал. на год.
Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, могуць зьмяшчаць пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

"ЯК ДУХ ЗМАГАНЬНЯ БЕЛАРУСІ"

(ДА 100-Х УГОДКАЎ НАРАДЖЭНЬНЯ ІВАНА ЛУЦКЕВІЧА*)

Як ведама, налета, на 1982 год прыпадаюць сотныя ўгодкі нараджэньня Янкі Купалы й Якуба Коласа, прычым угодкі гэтыя будуць адзначацца ў сусьветным маштабе пад эгідаю ЮНЭСКА. Ужо цяпер у савецкай Беларусі дзейна рыхтуюцца да гэтых угодкаў, зьбіраюцца й публікуюцца адпаведныя матар'ялы, друкуюцца дасьледваньні. І ў нас тут да гэтых угодкаў мае выйсьці кніжка пра Янку Купалу нябожчыка д-ра Ст. Станкевіча, а мо й яшчэ што пасьпее зьявіцца.

Але ўжо на гэты бягучы, сёлетні 1981 год прыпалі таксама сотыя, а цесна зьвязаныя з Купалавымі-Коласавымі, угодкі ад нараджэньня (10 чырвеня 1881 г.) Івана Луцкевіча (памёр 20 жнівеня 1919 г.). Аднак, для адзначэньня гэтых угодкаў у савецкай Беларусі тымчасам, блізу нічога ня зроблена. Адтуль пайшоў да нас толькі артыкул кандыдатаў гістарычных навукаў Міколы Іванова й Лява Мірачыцкага „Асьветнік, папулярызатар, зьбіральнік. Да 100-годзьдзя з дня нараджэньня Івана Луцкевіча" зь ягоным фотаздымкам у газэце „Голас Радзімы" № 24 ад 14 чырвеня 1981 году. Як ведама, газэта гэтая разьлічаная не на нутраны ўжытак, а на замежжа, на эміграцыю. І пры зьмяшчаньні гэтага артыкулу, відаць, кіраваліся меркаваньнем, што на эміграцыі-ж угодкі гэтыя пэўне будуць адзначаць, дык, значыцца, трэба даць „правільны" пагляд на гэнага Івана Луцкевіча.

І трэба сказаць, што пры ўсім звужэньні асобы Луцкевіча да „асьветніка, папулярызатара, зьбіральніка" — і толькі, пры ўсіх засьцярогах пра „суперэчлівасьць", „палітычныя блуканьні й памылкі", пры выторкваньні вырваных з кантэксту часу, паданых як апошняе слова ў часе, сьветчаньняў пакінутага ананімным „аднаго з сучасьнікаў" пра нейкую Луцкевічаву прасавецкасьць — пры ўсім гэтым артыкул вытрыманы ў рэдкіх для савецкае журналістыкі межах прыстойнасьці й насычанасьці неперакручанымі фактамі.

Усе-ж тыя, сказаць-бы, толькі „падкручваньні", а ня поўныя перакручваньні можна разумець як няўхільную ў тых абставінах даніну на „візу для друку", а прыстойнасьць тону — як вынік тае-ж арыентацыі на замежжа. Больш-жа ў савецкім друку ў сувязі з угодкамі Івана Луцкевіча нічога ня было дый наўдачу ці будзе.

Затое ў друку сучаснае Заходняе Беларусі ў складзе Польскае рэспублікі ўгодкі Івана Луцкевіча адзначылі ладна спраўней. Беластоцкая газэта „Ніва" на цэлы тыдзень раней за менскі „Голас Радзімы" (за тры дні перад самой юбілейнай датай — у № 23 ад 7 чырвеня 1981 году) падала артыкул Алеся Каваля „Іван Луцкевіч. 1881-1981". І артыкул гэты не застаўся адзіным, а выклікаў зьяўленьне сьцягу наступных у тэй-жа „Ніве": Юр'я Туронка („Па плёнах памяці іх" — у № 25 ад 21 чырвеня), Аляксандры Бэргман („Спрэчка пра Івана Луцкевіча" — у № 30 ад 26 ліпеня), ізноў Ю. Туронка („Ліст да Аляксандры Бэргман" — у № 35 ад 30 жніўня) ды ізноў аўтара першага артыкулу А. Каваля („Яшчэ аб Іване Луцкевічу у № 45 ад 8 лістапада ды ў № 46 ад 15 лістапада 1981 году).

Гэтак вывязалася цэлая дыскусія, на некаторых мамэнтах якое нам давядзецца спыніцца ў далейшым.

Адыходным мамэнтам для гэтае дыскусіі сталася малая ведамасьць асобы, жыцьця й дзейнасьці Івана Луцкевіча ў сучаснага беларускага чытацтва, найперш і найбольш у выніку вельмі скупое асьветленасьці гэтае асобы, еднага жыцьця й дзейнасьці ўва ўсім папярэднім нашым друку наагул.

Запраўды, пра Івана Луцкевіча ў нас дасюль мала што пісалася. На першыя ўгодкі ягонае сьмерці, у 1920 годзе быў выданы ў Вільні невялікі зборнік успамінаў пра яго („Іван Луцкевіч. Памяці Івана Луцкевіча ў першыя ўгодкі сьмерці яго (20. VIII. 1919 — 20. VIII. 1920)", пры згадваньні ў далейшым проста — віленскі зборнік успамінаў).

У 1932 годзе Адам Станкевіч пры нагодзе адзначэньня 25-х угодкаў Віленскае Беларускае Гімназіі, якую заснаваў Іван Луцкевіч, сказаў быў, што пра яго трэба напісаць цэлую манаграфію. Але тымчасам ніхто гэткае манаграфіі не напісаў.

У 1953 годзе былі напісаныя ўспаміны Юльляны Вітан-Дубейкаўскае, што была вельмі блізкім да Івана Луцкевіча чалавекам, была фактычна ўжо ягонай нарачонай, але гэтыя ўспаміны дасюль ня выдадзеныя друкам, перахоўваюцца ў архіве Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью-Ёрку (рукапіс была магчымасьць выкарыстаць тут).

Усё гэта найбольш тлумачыцца тым, што, як ведама з успамінаў пра яго, сам Іван Луцкевіч у жыцьці й працы заўсёды трымаўся на заднім пляне, „ня любіў лезьці ўперад", як сказала Дубейкаўская, дый „ня любіў пяра" — ня любіў пісаць нешта сам ці пакідаць па сабе нейкі друкаваны сьлед.

Тым-жа часам, усе бадай, хто знаў Івана Луцкевіча, выходзяць на тым, што гэта была выключная асоба, наагул, а ў сваёй вызначальнасьці для беларускага руху асабліва. У віленскім зборніку ўспамінаў, у ўступным рэдакцыйным артыкуле Іван Луцкевіч быў проста названы „тварцом сучаснага беларускага руху", „гісторыя сучаснага беларускага руху, — сьцьвярджалася там, — гэта гісторыя жыцьця Івана Луцкевіча". А зусім нядаўна адзін з сучасных гісторыкаў беларускае літаратуры, пры нагодзе сустрэчы зь некаторымі сваякамі Івана Луцкевіча ў Нью-Ёрку сказаў, што „каб ня было Луцкевічаў, дык ня было-б і нашага нацыянальнага адраджэньня, і „Нашай Нівы", і ня было-б і ўсіх нас як Беларусаў". Гэта, пэўна-ж, можна было-б і дэталізаваць: ня было-б і Купалы й Коласа, угодкі якіх будуць адзначацца налета.

Пэўна-ж, магло-б, нат, у моц гістарычнае канечнасьці, павінны былі-б быць іншыя асобы, адпаведныя сваёй роляй, дзеяньнямі й значаньнем, але-ж гісторыя мае дачыненьне з тым, што сталася, што было, а ня толькі магло быць, або павінна было-б быць „у моц гістарычнай канечнасьці", азначанай, у канцавым выніку, людзьмі, а ня нейкімі надлюдзкімі сіламі.

Асоба-ж Івана Луцкевіча, безь перабольшаньня кажучы, належыць да асобаў, што адыгралі вызначальную ролю ў гісторыі. Марксысты дагэтуль час не прызнавалі, што асоба наагул грае ў гісторыі вызначальную ролю, ато й проста нейкую ролю як асоба. Казалася, што вызначальную ролю ў гісторыі граюць клясы, пакуль Ленін ня сьцьвердзіў аўтарытэтна, што ідэя гістарычнае канечнасьці не пярэчыць ролі асобы ў гісторыі. Пэўна-ж, нам дазволена падазраваць, што Ленін гэтак сказаў, бо сам імкнуўся быць гэткай асобай, якая адыгрыла-б ролю ў гісторыі, і ён-такі адыграў гэткую ролю, і каб ня было Леніна, дык ня было-б і Савецкага Саюзу. І цяпер марксісты-ленінцы ўжо гэтую ролю асобы ў гісторыі прызнаюць. Але за Іванам Луцкевічам яны не пакуль што ня прызналі, і напэўна ня прызнаюць.

Адкуль-жа гэтая роля Івана Луцкевіча ў нашай гісторыі? Першнаперш Іван Луцкевіч адразу выявіўся як асоба ня вузкой, якойнебудзь аднэй зацікаўленасьці й занятасьці, а цэлага сьцягу розных зацікаўленьняў і заняткаў. Ужо ў гады ягонага вучэньня гэта выявілася ў тым, што пайшоў ён на дзьве вышэйшыя навучальныя ўстановы: на юрыдычны факультэт Пецярбурскага ўнівэрсытэту (скончыў у 1905 г.) і ў археалягічны інстытут (скончыў у 1904 г.).

Зацікаўленьне археалёгіяй пачалося ў яго яшчэ ў першых-жа гадох вучэньня ў Лібаўскай Мікалаеўскай гімназіі, дзе ён пад уплывам выкладчыка гісторыі Шэна пачаў глыбака цікавіцца гісторыяй наагул, і шырэй — старасьветчынай наагул, а адтуль — і тэй археалёгіяй, і яшчэ больш практычна — калекцыянаваньнем старасьветчыны, розных антыкаў (ужо ў трэцяй клясе гімназіі быў назьбіраўшы вельмі паважную калекцыю старых манэтаў), і ўжо тады стаўся антыкварам і заставаўся ім праз усё сваё жыцьцё.

У тых-жа першых гадох вучэньня ў Лібаўскай гімназіі Іван Луцкевіч праз сваіх школьных калегаў Ліцьвіной і Латышоў пазнаёміўся з нацыянальнымі рухамі іхных народаў і адразу-ж загарэўся ідэяю патрэбы нацыянальнага руху й беларускага народу, нацыянальна-грамадзкае беларускае працы, „беларускае справы", як звычайна казалася ў нас. І ўсе ягоныя зацікаўленьні гісторыяй, старасьветчынай, археалёгіяй, антыкварным калекцыянаваньнем адразу-ж сталіся падпарадкаванымі гэтай ідэі, сталіся зацікаўленьнямі канкрэтна гісторыяй Беларусі, беларускай старасьветчынай, археалёгіяй, беларускімі антыкамі, наагул — нацыянальным адраджэньнем Беларусі.

Няцяжка здагадацца, што гэта Івана Луцкевіча меў наўвеце Янка Купала ў ваднэй із сваіх эпіграмаў 1913 году:

Ён і работнік грамадзянскі,
Мужыцкі пан і служка панскі,
І антыквар, і археоляг,
І бібліёляг, і філёляг.
А быў-бы слаўным ён зусім,
Каб быў чым-колечы адным.

(У вапошнім зборы твораў Купалы 1973 г. эпіграма гэтая зьмешчаная ў 3-м томе на б. 239).

Аднак, у сваіх апошніх радкох купалава эпіграма ў дачыненьні да Івана Луцкевіча ня мела рацыі: бо каб Іван Луцкевіч стаўся „слаўным зусім", зрабіўшыся „чым-колечы адным" зь пералічаных у эпіграме амплюа — скажам, ці толькі адным антыкварам, ці толькі адным археолягам і г. д. — ён свае запраўды „слаўнае зусім" гістарычнае ролі не адыграў-бы. Якраз таму, што Іван Луцкевіч быў шмат кім, ён мог сваю ролю адыграць, як „работнік грамадзянскі", кіруючы ўвесь беларускі рух свайго часу*)

*) Паводля рэфэрату на акадэміі з гэтае нагоды на 19-м Кангрэсе БАЗА ў Нью Брансьвіку 5 верасьня 1981 г.

*) Радок „Мужыцкі пан і служка панскі", калі разумець гэтыя словы літаральна, таксама выглядае бяз рацыі. Але разумець гэты радок трэба барджэй як выражэньне ўражаньня ад вонкавага выгляду й манераў Івана Луцкевіча ў ваччу таго „Мужыка", у ролі якога Купала любіў выступаць у сваёй паэзіі, пачынаючы ад свайго першага друкаванага вершу пад гэткім загалоўкам — сам Купала ў гэных часох, як відаць з апублікаваных ягоных фатаздымкаў дый некаторых успамінаў аб ім, выглядаўбы для ягонага „Мужыка" вонкава таксама як „мужыцкі пан" (ці модакладней — „паніч") і „служка панскі". Не паэта, а празаік Максім Гарэцкі тое самае ўражаньне ад вонкавага выгляду й манераў Івана Луцкевіча выразіў у сваіх успамінах дакладней — прыметнікам „эўрапейскі", а ня „панскі" (гл. ягоныя ўспаміны ў віленскім зборніку, б. 41).

(Далей у наступным нумары)

Ант. Адамовіч

ДА 60-ГОДЗЬДЗЯ ВЯЛІКАГА ГОЛАДУ Ў САВЕЦКІМ САЮЗЕ

„ЗАПІСЫ", кн. 16.

Хоць і з пэўным спазьненьнем, летась выйшаў з друку чарговы нумар „Запісаў" Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку за 1978 год. Як і ўсе папярэднія, 16-ты нумар „Запісаў" зьмястоўны й вельмі цікавы. У ім знаходзім тры дасьледваньні (два зь іх у ангельскай мове), пару ўспамінаў, дзьве зацемкі, рэцэнзіі (7) і беларусаведную хроніку.

Мэта артыкулу аднак — не агляд гэтага нумару. Спадзяёмся, што яго зробіць хтосьці іншы. Нам хацелася-б зьвярнуць увагу на дасьледваньне Алесі Кіпель у „Запісах" і пытаньне, якое яна ў ім закранае, а менавіта — дзейнасьць Амэрыканскай Адміністрацыі Дапамогі (у скароце — АРА) на Беларусі ў 1919-1923 гг. А гэта дзеля колькіх прычынаў.

Па-першае, сёлета спаўняюцца 60-ыя ўгодкі вялікага голаду ў Савецкім Саюзе — падзея, якая ў ССР адзначацца ня будзе, але пра якую варта згадаць. Дзеля гэтага дасьледваньне актуальнае.

Па-другое — як слушна і адзначае Алеся Кіпель — дзейнасьць АРА на Беларусі дасюль у нас не дасьледвалася. Таму артыкул маладое дасьледніцы — значны ўклад у нашу гістарычную літаратуру.

Па-трэцяе, аўтарка закранае згаданую тэму ў кантэксьце беларуска-амэрыканскіх дачыненьняў — пытаньне, якое ў нас таксама амаль што не дасьледванае, і такім чынам яна запачаткоўвае новую праблематыку ў беларускай гістарыяграфіі.

Па-чацьвертае, цікавасьць пытаньня самой аўтаркі.

З маладога пакаленьня гісторыкаў.

Алеся Кіпель належыць да самага маладога пакаленьня гісторыкаў амэрыканска-беларускага паходжаньня. Народжаная ў Амэрыцы, ад сьведамых, ды ня толькі што сьведамых, а й вельмі актыўных у беларускім грамадзкім, палітычным, культурным і навуковым жыцьці бацькоў. Алеся Кіпель прадстаўляе сабою неразрыўную сувязь паміж двума пакаленьнямі Беларусаў у вольным сьвеце: таго, што выйшла з бацькаўшчыны і зьвязанае зь ёю арганічна, ды пакаленьня, якое нарадзілася й выгадавалася ўжо на Захадзе і для якога Беларусь — гэта радзіма продкаў. Значэньне гэтага новага пакаленьня ў тым, што яно ня толькі працяг, а й зарука таго, што справа, пачатая адным пакаленьнем не застыне на месцы, будзе разьвівацца й надалей. А той факт, што пакаленьне, да якога належыць Алеся Кіпель, вырасла ўва ўмовах поўнае свабоды, зробіць станоўчы ўплыў і на якасьць навуковае дзейнасьці і на канчатковыя вынікі яе. Таму зьяўленьне ў апошнім нумары „Запісаў" дасьледваньня Алесі Кіпель трэба толькі вітаць, а самой аўтарцы пажадаць, каб яна на гэтым ня спынілася, каб працавала больш у гэтым кірунку ды сталася прыкладам для іншых амэрыканскіх маладых навукоўцаў беларускага паходжаньня.

„Дайце хлеба й мэдыкамэнтаў!"

Але вярнемся да пытаньня, закранутага Алесяй Кіпель, пытаньня дзейнасьці Амэрыканскай Адміністрацыі Дапамогі ў СССР наагул ды на Беларусі ўпаасобку.

Як ведама, летам 1921 году савецкую Расею ды іншыя савецкія рэспублікі напаткала стыхійнае няшчасьце: нябывалая сваймі маштабамі засуха паразіла хлебародныя раёны, асабліва раён Паволжжа. Страшны голад пагражаў жыцьцю мільёнаў людзей.

Саветы ўсімі сродкамі намагаліся ўтаіць гэты факт перад рэштай сьвету. Але пабачыўшы, што такая палітыка можа давесьці да ўпадку самога рэжыму, пасьля зацятага змаганьня ўнутры партыйнага кіраўніцтва, пастанавілі зьвярнуцца з заклікам аб дапамозе да капіталістычных краінаў.

23-га ліпеня ў савецкіх газэтах зьявілася пасланьне Максіма Горкага „Да ўсіх сумленных людзей", у якім гаварылася аб праваале пасеву, што пагражаў галоднай сьмерцяй мільёнам людзей. Пасланьне канчалася заклікам: „Прашу ўсіх сумленных людзей Эўропы й Амэрыкі прыйсьці зь як найхутчэйшай дапамогай расейскаму народу. Дайце хлеба й мэдыкамэнтаў!"

Амэрыканцы адгукнуліся. Саветы дзякавалі

Капіталістычны сьвет адгукнуўся адразу. Праўда, разбураная вайной Эўропа мала магла памагчы галодным грамадзянам краіны пралетарыяту. Сама станавілася на ногі дзякуючы Амэрыканскай Адміністрацыі Дапамогі. Але рэакцыя ўсяго вольнага сьвету была станоўчая. Асабліва прыхільна паставіўся да заклікy савецкага ўраду старшыня АРА, Гэрбэрт Гувэр. Ужо ў жніўні прыбылі ў Петраград першыя судны з амэрыканскай дапамогай.

Не зважаючы на ўсялякія цяжкасьці, стаўляныя з боку савецкіх партыйных кіраўнікоў, якіх больш цікавіла камуністычная ідэалёгія, як жыцьцё людзей, — мільёны галадаючых былі ўратаваныя ад непазьбежнай сьмерці. Прызнаў гэта і сам бальшавіцкі рэжым, які ў пастанове Савету Народных Камісараў, выданай у ліпені 1923 году з прычыны заканчэньня дзейнасьці АРА ў СССР, заяўляў: „У цяжкую хвіліну вялікага стыхійнага няшчасьця амэрыканскі народ у асобе АРА адгукнуўся на патрэбы стомленага інтэрвэнцыяй і блякадай насельніцтва паражаных голадам вобласьцяў Расеі й Саюзных Рэспублік ды прышоў самаахвярна ямy на дапамогу, арганізаваўшы ў шырокім маштабе падвоз і разьмеркаваньне прадуктаў і іншых прадметаў першае патрэбы. Дзякуючы вялікім, поўнасьцю бескарысьлівым намаганьням АРА, мільёны людзей рознага веку былі ўратаваныя ад сьмерці ды цэлыя сёлы й навет гарады ўцалелі ад пагражальнай катастрофы. . ."

Ніхто не сумляваўся ў шчырасьці гэтых словаў савецкіх кіраўнікоў.

Зьмена пагляду на АРА.

Але мінালі гады, абрастала пер'ем савецкая дзяржава. Прыйшла сталіншчына, па ёй настала хрушчоўшчына, а тады, быццам-бы, калектыўнае кіраўніцтва — брэжнеўшчына... Не зьмянілася толькі сутнасьць самога камунізму і... ягонага стаўленьня да АРА, якое было замацаванае ў сталінскія часы. Каб ня быць галаслоўным, зацытуем колькі выказваньняў пра АРА, узятых з савецкага друку.

Гэтак, у 1951 г., у вялікім артыкуле пад загалоўкам „Амэрыканская агрэсія пад прыкрыцьцём АРА", газэта „Зьвязда" пісала: „Для ажыцьцяўленьня і прыкрыцьця сваёй злачыннай імпэрыялістычнай мэты — устанаўленьня сусьветнага панаваньня — амэрыканскія імпэрыялісты стварылі ў 1918 годзе спэцыяльную арганізацыю, так званую „Амэрыканскую Адміністрацыю Дапамогі" (АРА). На чале АРА амэрыканскія драпежнікі паставілі заклятага ворага Савецкай дзяржавы Гэрбэрта Гувэра. . . Пад крывадушным прадлогам (sic!) „бесстаронасьці" і „любві" да рускага народу амэрыканскі ўрад Вільсана патрабаваў для сябе неабмежаванай свабоды рук у Савецкай Расеі і, у прыватнасьці, бескантрольнай дзейнасьці АРА. . . . Пад выглядам „дапамогі" АРА і іншыя амэрыканскія арганізацыі вялі палітычны, ваенны і эканамічны шпіянаж. . ."

У энцыклапэдыях пра АРА

Выданая ў 1958 годзе Малая Савецкая Энцыклапэдыя (3-е выданьне) пра АРА піша: „Амэрыканская Адміністрацыя Дапамогі. . ., якая афіцыяльна абвесьціла сваім заданьнем аказаньне харчовай і ўсялякай іншай дапамогі эўрапейскім краінам, што пацярпелі ў часе Першай сусьветнай вайны, на справе за галоўную мэту мела змаганьне з рэвалюцыйным рухам і замацаваньне эканамічных і палітычных пазыцыяў амэрыканскага імпэрыялізму ў эўрапейскіх краінах... У Савецкай Расеі АРА ў шырагу выпадкаў выкарыстала (дазвол на ўтварэньне свайго апарату) у мэтах шпіёнска-падрыўной дзейнасьці і падтрыманьня контррэвалюцыйных элемэнтаў".

У гадавіку Вялікай Савецкай Энцыклапэдыі за 1965 г., у біяграфічнай даведцы з нагоды сьмерці Гэрбэрта Гувэра, гаворыцца пра АРА, што яна, „перш за ўсё судзеіла ўма-

(Заканчэньне на 3-яй бач.)

НОВЫЯ МУЗЭЙНЫЯ НАБЫТКІ

Этнаграфічна-музэйны аддзел пры Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва апошнім часам узбагаціўся шмат якімі цікавымі набыткамі: хатнімі й гаспадарскімі прыладамі вопраткай ды тканінамі ручнога вырабу з розных куткоў Беларусі.

Рэчы набываюцца рознымі спосабамі: купляюцца, абменьваюцца, дастаюцца часта як падарункі й ахвяры ад людзей, якім залежыць, каб рэчы, прывезеныя з дому не загінулі, але былі перахаваныя ды выкарыстаныя. І рэчы гэтыя выкарыстоўваліся ўжо для розных выставаў ды фэстываляў, будуць выкарыстоўвацца ціраз яшчэ, але зьбіраюцца яны з думкай аб заснаваньні беларускага этнаграфічнага музэю.

У форме падзякі гэтта падаём сьпіс ахвярадаўцаў:

Сп-ня Галя Харавец — дзяружкі, ручнік, вышываная суkенка з хатняга палатна ды кажух зь Вялейшчыны.

Сп-ня **Юзя Найдзюк** — дзяружка, ручнікі, пояс.

Сп-тва **Ахрымені** — дзяружка.

Сп-ня **Ганна Стукаліч** — вышываньня, вязаныя рэчы свае працы ды старынны ручнік для іконы зь Віцебшчыны.

Сп. **Сяргей Карніловіч** — дзяружка, ручнік кавалак даматканага палатна.

Сп. **Антон Шукелойць** — ручнікі, паясы, намітка, спадніцы, хвартухі.

Сп-ні **Эўдакія Жызьнеўская, Людзьвіка Бяленіс** і **Ірэна Пануцэвіч** — калекцыя беларускіх лялькаў ды вышываная падушачка.

Сп-ня **Апалёнія Савёнак** — вышываныя падвойным сьцёгам дзяружкі й падушкі.

Сп-ня **Надзя Кудасава** — сватаў ручнік.

Сп-ня **Ніна Орса** — ручнік зь мярэжкай.

Сп-р Аўген Нэстар — кавалак даматканага палатна.

Сп-р **Аляксандар Лук'янчык** — плецены з лазы кошык.

Сп-ня **Ганна Русак** — ручнік, даматканае палатно ды рэчы, вышываныя сьв. пам. **Зінай Вадэйка.**

Варта тут прыпомніць і раней набытыя рэчы: дзяружкі са Случчыны, Горадзеншчыны, Беласточчыны; ручнікі з Горадзеншчыны, Беласточчыны ды славуты ручнік зь Неглюбкі; спадніца са Случчыны; збанок ды гаршчочкі чорнага дымчатага вырабу з паўдзённай Беларусі ды серп з паўночна-заходняй Беларусі. Бальшыня рэчаў найменш 50-гадовай даўнасьці і ў добрым стане.

Таксама трэба адзначыць і рэчы, робленыя ўжо на эміграцыі ды пэрсанальна набытыя сп-няй **Зорай Кіпель** для пераданьня ў музэй: калекцыя паясоў, плеценых сп-няй **Нінай Зьгірскай;** лялькі, беларускі жаноцкі строй і іншае вышываньне сп-ні **Юлі Андрусышын**; інкрустацыя саломкай сп. **Міколы Шуста**; гусьлі, зробленыя сп. **Алегам Махнюком**; абразкі, выпаленыя на дрэве, зь Беласточчыны ды інш.

Інстытут перахоўвае й беларускія касьцюмы, праектаваныя й маляваныя мастачкай **Тамарай Кольбай,** якія пашылі сп-ні **Ліза Літаровіч, Ніна Сільвановіч, Жэня Цярніцкая**, **Марыя Стагановіч**, **Марыя Міцкевіч**, **Лена Войтэнка**, **Аліна Лысюк, Гэля** й **Стэпка Каранеўскія, Соня** й **Пётра Драздоўскія, Уладзімер Русак**, **Валя Рагалевіч**, **Юрка Дашкевіч** ды **Кастусь Верабей.**

„ГОЛАС РАДЗІМЫ" ПРА М. КУКАБАКУ

Неафіцыйны орган савецкага Камітэту Дзяржаўнае Бясьпекі газэта „Голас Радзімы" зьмясьціла вялікаваты артыкул Яўгена Шэўчыка „Выпакутаваны ідал (Пра Міхаіла Кукабаку і яго 'хросных бацькоў')" у нумары 42-м за 22 кастрычніка сёлета. Артыкул, зразумела, поўны хлусьні пра Кукабаку, белымі ніткамі шытае, каб выпраўдаць засуджэньне яго за выказваныя ім перакананьні („нават у судзе, — піша Шэўчык пра Кукабаку, — ён спрабаваў зьняславіць наш народ, ачарніць нашу дзяржаву . . ."; бедная савецкая дзяржава!). Шэўчыкаў артыкул канчаецца словамі: „Вось пра гэтага чалавека за акіянам шумяць, крычаць, пішуць. Якжа палітычны сьцяг! Зьбіраюць нават зборышчы". І г.д.

Ці ня зьмешчаны Шэўчыкаў артыкул у „эміграцкім" „Голасе Радзімы", каб ачарніць М. Кукабаку ўваччу эміграцыі ды гэтым падкасіць ягоныя шанцы ўладзіцца жыць на Захадзе, калі-б дайшло да таго, што яго выпусьцілі з Савецкага Саюзу, як ён гэтага дамагаецца.

Усе рэчы дакладна запісваюцца, каталягуюцца ды старанна перахоўваюцца. Этнаграфічна-музэйны аддзел БІНІМ'у зьвяртаецца да ўсіх суродзічаў з заклікам берагчы рэчы, прывезеныя з дому, мецъ улік іх ды, пажадана, перадаваць на перахаваньне ці ў ахвяру Інстытуту.

Па інфармацыю зьвяртацца да сп-ні Зоры Кіпель:

Zora Kipel
230 Springfield Ave.
Rutherford, N. J. 07070
Tel. (201) 933-6807

ПАДЗЯКА „ВАСІЛЬКУ"

Дырэктар аддзелу турызму штату Нью Джэрзі сп. Стывэн Рычэр ды кіраўнічкі сэкцыі рэклямы гэтага аддзелу сп-ні Лінда Фэдэрычы й Сэнды Кэлер, а таксама старшыня Этнічнае Рады штату др. Вітаўт Кіпель дзякуюць праз газэту „Беларус" танцавальнаму гуртку „Васілёк" за дапамогу ў арганізаваньні й правядзеньні Фэстывалю ў Лібэрты Парку 12-13 верасьня сёлета. Асаблівая падзяка належыцца сяброўкам Галіне Бахар і Наце Русак за правядзеньне рэклямы фэстывалю ў супрацоўніцтве з агенцтвам Кэйсо Мартын. Беларуская група „Васілёк" была выбраная гэтым агенцтвам для рэклямы, як адна зь лепшых і ведамых у штаце Нью Джэрзі ды ваколіцах Нью Ёрку. Фатаздымкі беларускіх дзяўчатаў былі зьмешчаныя ўва ўсіх большых штадзённых газэтах штату Нью Джэрзі ды спрычыніліся да выдатнае ўдачы фэстывалю й пашырэньня беларускага імя.

Др. Вітаўт Кіпель дзякуе Галіне Бахар і Наце Русак за выдатную й ахвярную працу ў рэклямаваньні этнічнага фэстывалю ды ўдзелу ў ім Беларусаў зь Нью Джэрзі й Нью Ёрку.

ПРА „НАШУ НІВУ"

У Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку др. Вітаўт Кіпель прачытаў 28 лістапада сёлета рэфэрат пра газэту „Наша Ніва", што выходзіла ў Вільні ў 1906-1915 гадох, ды беларускую эміграцыю ў Амэрыцы тае пары. Прэлегент, грунтоўна азнаёміўшыся з матар'яламі газэты, паказаў, якім шырокім люстрам беларускага жыцьця тых гадоў была „Наша Ніва" ды якая багатая зь яе сяньня крыніца матар'ялаў да вывучэньня аднаго з найцікавейшых пэрыядаў гісторыі Беларусі й Беларусаў. „Наша Ніва" сказаў др. Кіпель, ня тольκі адыграла вызначальную ролю ў станаўленьні беларускага нацыянальнага адраджэньня, стаўшыся цэнтральным органам і каталізатарам беларускае літаратуры, але шырака асьвятляла інтэнсыўны тады выезд Беларусаў у Амэрыку. Газэта мела сваіх дапішчыкаў у Новым Сьвеце якія знаёмілі чытачоў зь нялёгкімі тады праблемамі перасяленцаў зь Беларусі.

„Наша Ніва", уплыў якое на ход гісторыі Беларусі быў эпохатворны, сказаў дакладчык, у савецкай Беларусі ня вывучаецца або насьвятляецца ў вельмі тэндэнцыйным сьвятле. Вывучэньне гэтае крыніцы беларускае мінуўшчыны будзе весьціся ў Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва далей. Газэта „Беларус" спадзяецца пазнаёміць сваіх чытачоў зь некаторымі вынікамі гэтае важнае працы.

ДА 60-ГОДЗЬДЗЯ ВЯЛІКАГА ГОЛАДУ Ў САВЕЦКІМ САЮЗЕ

(Пераноc з 2-ой бач.)

цаваньню пазыцыяў імпэрыялізму ЗША ў Эўропе". У Вялікай Энцыкляпэдыі 1970 г. выданьня, у сувязі з адпружаньнем, якое наступіла ў савецка-амэрыканскіх дачыненьнях, крытыка супраць АРА крыху памякчэла, але ў васноўным погляды на яе не зьмяніліся, і гэта не зважаючы на тое, што Амэрыканская Адміністрацыя Дапамогі ўратавала ад голаду мільёны людзей, у тым ліку мільёны савецкіх грамадзянаў!

Беларуская Савецкая Энцыклярпэдыя чамусьці не прысьвяціла АРА ані аднаго радка, але беларуская савецкая прэса ў паклёпах на гэтую арганізацыю і ў выкрыўляньні гістарычных фактаў, зьвязаных зь ейнай дзейнасьцяй, брала актыўны ўдзел. Гэтак, у цытаваным намі ўжо артыкуле менскае „Зьвязды" пра дзейнасьць АРА на Беларусі казалася: „Заядлымі шпіёнамі ў Беларусі зьяўляліся ўпаўнаважаныя АРА ў Менскім раёне Чарльз М. Вілобі і сябры АРА С. Сміт і Франк Вілі. Яны займаліся шпіянажам, а таксама цёмнымі спэкулятыўнымі зьдзелкамі. Гэтыя жулікі і прайдзісьветы нажываліся на цяжкім становішчы беларускага народу, пастаўляючы ў Беларусь нізкаякасныя матар'ялы. Яны збывалі заляжалыя тавары, якія прывозіліся з ЗША, або сабраныя з рэштках ваеннага інтэнданцтва, і грабілі наш народ, нажываюць вялізарныя капіталы. . .". „Пад шырмай аказаньня 'дапамогі' беларускаму народу АРА і іншыя амэрыканскія місіі, якія наваднілі ў 1919 г. Беларусь, разьяжджалі па гарадох нашай краіны — Менску, Бабруйску, Горадні і іншых — і праводзілі сваю разьведчую шпіёнскую работу. . ."

Ці запраўды было гэтак?

Ці запраўды прадстаўнікі АРА ў Беларусі „нажываліся на цяжкім становішчы беларускага народу" і грабілі яго? На гэтыя пытаньні дала адказ у сваёй дыплёмнай працы, а цяпер у дасьледваньні, выдрукаваным у 16-ым нумары „Запісаў", Алеся Кіпель. Але ў імя праўды зьвернемся і мы да гістарычных крыніцаў.

Перад намі кніга ў ангельскай мове пад загалоўкам „Голад у Савецкай Расеі". Праца гэтая, абапёртая на архіўных матар'ялах АРА, напісаная гісторыкам Фішэрам у 1927 г. У ёй аўтар апісвае гісторыю амэрыканскай дапамогі Савецкаму Саюзу ў часе згаданага вялікага голаду 1921-22 гадоў. Колькі старонак Фішэр прысьвяціў і дзейнасьці АРА на тэрыторыі Беларусі.

Першыя кухні з гарачай ежай АРА зьявіліся ў акупаваных Палякамі раёнах заходняй Беларусі ў 1919 годзе. Галодныя, абадраныя і стомленыя беларускія дзеткі, а часамі цэлыя сем'і, шукалі ў асяродках АРА цёплае стравы і адзежыны. „Калі былі дзесьці ў сьвеце людзі, якія патрабавалі запраўды дапамогі ад АРА, дык гэта на г. зв. „Усходніх Крэсах" — пісалі ў сваіх справаздачах зь Беларусі прадстаўнікі АРА.

На жаль, польска-савецкая вайна 1920-1921 гг., сталыя наступы й адступленьні недысцыплінаваных арміяў змусілі АРА пакінуць тэрыторыю Беларусі ды перанесьціся ў цэнтральную Польшчу. Толькі пасьля падпісаньня Рыскае ўмовы ў сакавіку 1921 г. маглі працягваць сваю гуманітарную дзейнасьць сябры АРА на захад ад савецка-польскай мяжы.

На Беларусі голад быў!

Зусім інакш прадстаўлялася справа ў савецкай Беларусі. Пасьля закліку Максіма Горкага аб дапамозе, паміж урадам савецкай Расеі і АРА была падпісаная ў сталіцы Лацьвіі адмысловая ўмова аб дапамозе галадаючым. Умова гэтая, як пасьля выявілася, не забавязвала аднак ані Беларускую ані Украінскую ССР. Цэнтральны ўрад у Маскве ўвесь час супраціўляўся ўсялякай дапамозе АРА Беларусі. Ён навет не дазваляў дзейнасьці Супольнага Амэрыканскага Жыдоўскага Камітэту, які займаўся разьмеркаваньнем харчовых пасылак сярод жыдоўскага і нежыдоўскага жыхарства беларускіх гарадоў. Сваё адмоўнае становішча савецкі ўрад матываваў тым, што, маўляў, на Беларусі ня было голаду. Што гэта няпраўда, сьветчаць архіўныя матар'ялы АРА, якія, як выглядае, належна выкарыстала ў сваіх дасьледваньнях Алеся Кіпель, а таксама наш вялікі пясьняр Янка Купала, які адразу адгукнуўся вершам „Голад" у канцы верасьня 1921 году, у якім пісаў:

Праз поле, праз хаты і сёлы,
Ў кароне з касьцей чалавечых,
Іду, разбуялы, вясёлы,
З хатомкай мярцьвячай на
плечах.

Паклоны б'е стар мне і молад
І дзетак рой босых і голых, —
Бо Голад я, Голад!

Ваенныя зьнішчэньні.

Як правільна адзначае Фішэр, беларускія землі пацярпелі менш ад засухі, але затое яны панесьлі вялізарныя матар'яльныя страты ў часе ваенных дзеяньняў, якія на працягу доўгіх гадоў праходзілі на Беларусі. Спачатку нямецка-расейская вайна, далей савецкая акупацыя зь ейнымі недарэчнымі экспэрымэнтамі ў сельскай гаспадарцы, пасьля зноў вайна з Польшчай. . . — усё гэта ператварыла і да гэтага бедную Беларусь у галодную і агалечаную краіну.

Калі ў студзені 1922 году прадстаўнікі АРА прыбылі ў Менск, яны пабачылі, што мясцовыя ўлады ня ведалі нічога канкрэтнага пра Рыскую ўмову аб дапамозе між АРА і савецкай Расеяй. Стаяўшы на прынцыпе незалежнасьці БССР, яны адмаўляліся прызнаць гэную ўмову (у той час гэта было яшчэ магчыма!), цьвердзячы, што „ўмова з РСФСР ні ў чым не забавязвае Беларускую ССР". Здаровы розум перамог аднак хутка і АРА магла пачаць сваю дзейнасьць без таго, каб укладаць адмысловую ўмову.

АРА на Беларусі.

Першыя месяцы ў Менску, Віцебску й Гомелі — піша далей Фішэр — былі вельмі цяжкімі, поўныя расчараваньня для Амэрыканцаў. Савецкія ўрадаўцы ставіліся калі ўжо не варожа, дык проста абыякава да дзейнасьці АРА і не хацелі памагчы навет у такіх асноўных пытаньнях як забясьпечаньне складамі, канторамі ды памешканьнямі для начлегу. Вялікая праблема паўстала таксама з падабраньнем належнага пэрсаналу, а гэта з тае прычыны, што ўсім тым, хто супрацоўнічаў з АРА, пагражаў арышт і навет расстрэл.

Ня зважаючы аднак на ўсе гэтыя цяжкасьці на перашкоды з боку партыйных уладаў, тысячы беларускіх і жыдоўскіх дзяцей і дарослых штадзённа, на працягу цэлага году, дасталі цёплую страву, вопратку, мэдычную дапамогу і прытулак АРА. Таму прадстаўляць самаахвярную й бескарысьлівую дапамогу гэтай гуманітарнай арганізацыі, як спробу замацаваць пазыцыі імпэрыялізму ЗША або як шпіёнска-разьведчую дзейнасьць — гэта нічога іншага як хлусьня й цынізм. А поўнае прамоўчваньне яе, як гэта зрабіла Беларуская Савецкая Энцыклапэдыя, — гэта бязглуздая няўдзячнасьць і тэндэнцыйнае стаўленьне да гістарычных фактаў.

У сьвятле усяго толькі што сказанага пра дзейнасьць АРА на Беларусі, дасьледваньне гэтага пытаньня Алесяй Кіпель набірае яшчэ большага значаньня ды заслугоўвае на шырэйшую ўвагу з боку нашага грамадзтва.

В. Сянькевіч

НОВАЯ УПРАВА БЦК У ВІКТОРЫІ

У нядзелю 18 кастрычніка сёлета адбыўся ў Беларускім Доме ў Мэльбурне (Аўстралія) агульны справаздачна-перавыбарны сход Беларускага Цэнтральнага Камітэту ў Вікторыі. Дзеля таго, што аб працы Камітэту ня было ад даўжэйшага часу інфармацыі ў беларускім друку, варта спыніцца над справаздачай старшыні ўправы Камітэту сп. У. Сідлярэвіча.

Кадэнцыя старой управы, згодна із статутам, трывала тры гады. У гэтым часе актыўнасьць управы праяўлялася ў шмат якіх кірунках. Штагоду ладзіліся сьвяткаваньні нашых нацыянальных угодкаў з добра апрацаванымі рэфэратамі й мастацкай часткай, адбываліся традыцыйныя ўжо сяброўскія спатканьні-вечары. Трэба асабліва адзначыць вечар, прысьвечаны творчасьці сьв. пам. Алеся Салаўя ды рэфэрат д-ра Я. Малецкага „Агрэсія Савецкага Саюзу ў Афганістане".

Вялікую актыўнасьць праявіла ўправа БЦК у вонкавых сувязах — у супрацоўніцтве зь міжнацыянальнымі арганізацыямі. Беларускі Нацыянальны Камітэт належыць да Рады Паняволеных Народаў і рэпрэзэнтаваў Беларусаў ува ўсіх мерапрыёмствах гэтае арганізацыі, асабліва — у адзначаньні штагоду Тыдня Паняволеных Народаў у месяцы ліпені.

БЦК належыць таксама да Аўстралійскай Нацыянальнай Этнічнай Рады, заданьнем якое — дапамога эмігрантам у інтэграцыі, матар'яльная дапамога школам, дапамога пэньсіянерам ды іншае. Як зусім слушна зазначыў сп. Сідлярэвіч, належаньне БЦК да згаданых міжнацыянальных арганізацыяў зьвязанае зь фінансавымі выдаткамі (сяброўскія складкі) ды з працай прадстаўніка БЦК, якому беларускае грамадзтва, на вялікі жаль, не заўсёды дае патрэбнае падтрыманьне й помач.

Управа БЦК разам з управамі Беларускага Дому й Жаноцкага Згуртаваньня склікала супольна з Фэдэральнай Радай ды правяла ў Мэльбурне 27-29 сьнежня летась IV-ю Сустрэчу Беларусаў Аўстраліі. Пры гэтай нагодзе трэба адзначыць, што БЦК быў ініцыятарам наагул ладжаньня сустрэчаў Беларусаў, і першая сустрэча была наладжаная Камітэтам у Мэльбурне. Трэба згадзіцца із старшынём уступаючае ўправы, што IV-я Сустрэча Беларусаў Аўстраліі была найбольшым нашым дасягненьнем, сустрэча гэтая аб'яднала да творчай працы дванаццаць беларускіх арганізацыяў у вадну Фэдэральную Раду Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі, зьліквідаваўшы гэтым шкодны дуалізм, што існаваў да таго часу.

Апошняя сустрэча была зьвязаная зь вялікімі грашовымі выдаткамі, якія аднак былі пакрытыя з падпісных лістоў лятарэі. Прысьвечаная гэтая сустрэча была 450-м угодкам Статуту Вялікага Княства Літоўскага.

Я ня буду пералічаць усіх дасягненьняў уступаючай управы — гэта заняло-б шмат месца. БЦК існуе ўжо блізу 20 гадоў і апошні справаздачна-перавыбарны сход быў адным з найлепшых, на якім можна было пахваліцца шмат чым.

Былі, зусім зразумела, і недахопы, часта незалежныя ад управы. Было балюча, што мы дасюль не змаглі арганізаваць танцавальнага гуртка, наладзіць ізноў беларускія радыяперадачы. На прапанову рэвізійнае камісіі, уступаючай управе было прызнанае абсалюторыюм з заслужанай падзякай. У новую ўправу увайшлі: сп. сп. Ул. Сідлярэвіч, М. Скабей, П. Гуз, М. Шэка і Г. Шэйпак.

На паседжаньні ўправы 24 кастрычніка адбыўся падзел функцыяў: сп. Сідлярэвіч застаўся старшынём, сп. Скабей — сакратаром і заступнікам старшыні, сп. Гуз — скарбнікам, сп. Шэка — вонкавыя сувязі. Новая ўправа дакааптавала сп. М. Нікана для вонкавых сувязяў (супольна із сп. Шэкам) ды сп. А. Калодку як культурна-асьветнага рэфэрэнта.

А. К-а

„АСТРАВЫ НА ДАЛЁКІХ АЗЁРАХ"

У шостым сёлетным нумары часапісу „Маладосьць" выдрукаваная аповесьць В. Гігевіча „Астравы на далёкіх азёрах". Васіль Гігевіч (нарадж. у 1947 г.) — адзін з таленавітых беларускіх празаікаў, аўтар кніжак прозы „Сьпелыя яблыкі", „Калі ласка, скажы", „Жывіца". Гігевіч у вялікай меры пісьменьнік праблемны. Якія-ж праблемы ўздымае ён у сваёй новай аповесьці „Астравы на далёкіх азёрах"? Каротка аб зьмесьце. Большая частка дзеі ў ваповесьці адбываецца на абтоку куды прыехалі адпачываць навукоўцы Валера, Маркін, пісьменьнік Пётр Хведаравіч, інжынер Малецкі з жонкай, кіназорка, рабочы Сідарэвіч ды іншыя пэрсанажы.

Амаль кажны з гэрояў аповесьці хацеў вырвацца з гораду, каб забыцца на ўлоньні прыроды пра сваю працу, пра штодзённыя турботы: пісьменьнік хацеў дапісаць раман, інжынер Малецкі спадзяваўся здабыць назад вернасьць сваёй жонкі, якая даўно яму здраджвала, рабочы Сідарэвіч хацеў разабрацца ў тым, што ў жыцьці — галоўнае.

Але Васіль Гігевіч па-свойму распараджаецца адпачынкам сваіх гэрояў. Амаль кажнага зь іх аўтар змушае адказаць самому сабе на пытаньне: „Ад чаго, чаму ён так стаміўся ў жыцьці?" Тым самым аўтар змушае пэрсанажаў заняцца аналізам сваіх паглядаў і ўчынкаў. Абток стаўся як-бы месцам самааналізу, ацэнкі пражытага.

Нічога не зьмянілася за час адпачынку. Ніводзін пэрсанаж ня ўжыцьцёвіў сваіх плянаў, якія рабіў на час адпачынку.

Гігевіч, фактычна, ня поўнасьцяй раскрывае характары сваіх гэрояў, ня піша пра ўсе дэталі. Ён вылучае толькі самае характэрнае, прынцыпова важнае.

З тых кароткіх спрэчак, дыскусіяў, дыялогаў, якія адбываюцца ў аповесьці, чытачу стаецца зразумелым, чым і як жыве былы вясковец у сучасным беларускім горадзе. Чаму менавіта былы вясковец? А таму, што галоўныя гэроі аповесьці „Астравы на далёкіх азёрах" нарадзіліся ў вёсцы, гэта — гараджане першага пакаленьня, якімі ў вялікай меры заселеныя цяпер гарады Беларусі. Дык вось аўтара і цікавяць гэтыя былыя вяскоўцы: як яны маюцца ў горадзе, якія іхныя маральныя вартасьці ды які ўплыў на іх робіць горад і гэтак званая навукова-тэхнічная рэвалюцыя — НТР? У якой ступені НТР уплывае на захоўваньне спадчыны, родных вытокаў? Вось пытаньні, што стаяць у цэнтры аповесьці, як стаяць яны наагул у цэлай творчасьці Васіля Гігевіча.

Рабочы Сідарэвіч усё сваё жыцьцё працаваў на заводзе, жыў у васяродзьдзі гэтак званага тэхнічнага прагрэсу. Які-ж уплыў зрабіла НТР на ягоны характар? Бязумоўна, зрабіла — гэта перш-наперш расейскія словы ў ягоным лексыконе, якія ён вымаўляе на беларускі манер, пэўная зьбянтэжанасьць у ваблічы складанасьці гарадзкога жыцьця ды адчуваньне нейкае безвыходнасьці. Але галоўнае ў ягоным характары — вера ў родную зямлю, у бацькоў, што навучылі яго свае гаворкі, навучылі свае радасьці й сваіх бедаў — засталося. Ані вайна, ані горад, ані аўтаматызацыя ня вырвалі зь яго гэтай веры.

Калі Сідарэвіч, дажыўшы да пэнсыйнага веку, пачаў успамінаць сваё жыцьцё, дык яму, апрача маленства, родных мясьцінаў, нічога добрага і ня ўспомнілася. Адзінае, што Сідарэвіча трымала ў жыцьці — гэта спадчына. „Дзеля чаго я так біўся ўсё жыцьцё?" — пытаецца сам у сябе Сідарэвіч. І адказвае: „Дзеля спадчыны".

Супрацьлежны Сідарэвічу ў ваповесьці „Астравы на далёкіх азёрах" выступае вобраз Валеры. Валера — малады навуковец. Ён параўнальна нядаўна вырваўся зь вёскі, мае вышэйшую асьвету. Ад мінулага, ад родных каранёў Валера адмовіўся, а новага грунту не знайшоў. Жыве, фактычна, у духовай пусьціні, прыкрываецца дэвізам НТР. „Цяпер — кажа Валера — другі час, другія паняцьці, другі рытм мысленьня, цяпер другі жыве чалавек". Валера падмануў маладую дзяўчыну, пераспаў зь ёю і пакінуў яе. Вось ягоная мараль.

Гігевіч ставіць пытаньне: чаму на рахунак НТР сьпісваецца хлусьня, здрада, падман, подласьць? — як гэта робяць Валера й Лена, жонка інжынера Малецкага, здраджваючы мужу? Ці вінаватая НТР за ўчынкі падобныя да ўчынкаў Валеры й Лены? Ці не хаваецца прычына, апрача гэтага, у нечым іншым, а ня толькі ў гарадзкіх рытмах жыцьця, спрычыненых НТР? „Не, ня ў НТР рэч, — разважае інжынер Малецкі, — ня ў НТР прычына, што чалавек сьпіўся або згуляўся. На фармаваньне асобы, — мяркуе Малецкі, — ейных маральных вартасьцяў уплывае мноства фактараў".

Што да самога аўтара аповесьці — як-жа ён глядзіць на ўсё гэта? — дык Гігевіч сьхільны баржджэй меркаваць, што доля чалавека залежыць ад яго самога, гэтак-жа, як залежала ад рабочага Сідарэвіча тое, што ён ня выракся свае спадчыны.

Другое пытаньне, якое ставіць аўтар аповесьці „Астравы на далёкіх азёрах" — і Гігевіч, можа, ставіць яго першы — гэта, ці перашкаджае НТР разьвіцьцю нацыянальнага характару, нацыянальнай культуры?

Гігевіч спрабуе даць адказ на гэтае пытаньне вобразам рабочага Сідарэвіча й алегарычным вобразам ягонае хаты. Да гэтае хаты, якую, як кажа Сідарэвіч, „так цяжка было складаць і якую, аказалася, вельмі лёгка й хутка можна разбурыць", аднойчы — перасьцярагае ён — прыйдуць людзі ў капелюшох і скажуць, махаючы рукамі: „Вось тут, дзе сьцены, будзе новая прамая дарога, а вунь там, дзе сад з агародам, мы пабудуем новую вуліцу з цаглянымі шматпавярховымі дамамі. І ў вадным доме мы дадзім вам кватэру з балконам." І наўрад хто зь іх падумае, кажа сам сабе Сідарэвіч, — што хата — гэта ня проста хата, гэта памяць, памяць пра Марыю, пра яе ціхія для сябе песьні, пра той утульны сьвет, які яна панесла з сабою...

Для рабочага Сідарэвіча (і, трэба думаць, для аўтара аповесьці), як ён кажа, „хата — гэта ня проста хата, гэта памяць".

Але НТР, навукова-тэхнічная рэвалюцыя, ейныя „людзі ў капялюшох" становяць пагрозу існаваньню „хаты-памяці". І ў гэтым — Гігевічаў адказ на пытаньне, ці спрыяе НТР на дадзеным этапе разьвіцьцю беларускае нацыянальнае культуры.

Алесь Васілеўскі

МУЗЫКА Ў „ПАЛІТЫЧНА НЕДАСЬПЕЛЫХ" РУКАХ

Газэта „Чыкага Трыбюн" за 1-га лістапада сёлета зьмясьціла артыкул свайго маскоўскага карэспандэнта Дж. Галагера пад заг. „Саветы вінавацяць цьвярдую музыку-рок за тое, што моладзь 'мяккая'". У артыкуле ход пра ўстурбаванасьць савецкіх уладаў з тае прычыны, што моладзь захапляецца заходняй музыкай. Карэспандэнт падае прыклады крытычнае афіцыйнае рэакцыі на выступленьні інструмэнтальна-вакальных ансамбляў. У Лацьвіі, прыкладам, кіраўнік кампартыі рэспублікі заявіў, што ансамблі гэтыя „ствараюць нездаровую атмасфэру". У Казахстане — гэткі-ж начальнік выступіў з падобнай заявай. А ў Беларусі, піша Дж. Галагер, „галава камсамолу прызнаўся, што некаторыя дыскатэкі рэспублікі „трапілі спад нашага ўплыву ў рукі палітычна недасьпелых і нясумленных людзей".

Можа гэтым афіцыйным наступам на заходнюю музыку тлумачыцца таксама й тое, што пра беларускіх „Песьняроў" цяпер у беларускім савецкім друку — ані слаўца.

НА ЎГОДКАХ ВУГОРСКАЕ РЭВАЛЮЦЫІ

У Лёс Анджэлесе 18 кастрычніка былі адзначаныя 25-я ўгодкі Вугорскае рэвалюцыі. Сьвяткаваньне адбылося ў Парку імя Мэк Артура, наладжанае Фэдэрацыяй Вугорскіх Змагароў за Свабоду. У сьвяткаваньні, зь іншымі нацыянальнасьцямі, узялі ўдзел із сваім нацыянальным сьцягам і Беларусы. У ваднэй з прынятых рэзалюцыяў — рэзалюцыі Арганізацыі Амэрыканцаў за Свабоду Паняволеных Народаў, прачытанай ейным старшынём др. Альгердам Клейнатам, згаданая й беларуская грамада, як адна з тых, што салідарызуюцца з вугорскімі змагарамі за свабоду. **Н.**

ЗЬ ДЗЕЙНАСЬЦІ БАЗА

На нарадзе ў Вашынгтоне

Рэфэрэнтка вонкавых дачыненьняў Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня Раіса Станкевіч 15 верасьня сёлета ўзяла ўдзел у абедзе й нарадзе Нацыянальнае Канфэдэрацыі Амэрыканскіх Этнічных Групаў на запросіны гэтае арганізацыі. Абед адбыўся ў Вашынгтоне ў памешканьні Палаты Прадстаўнікоў Кангрэсу ЗША, і ладзіўся ён дзеля ўшанаваньня заслугаў сэнатара Джона Гайнца й кангрэсмэна Джозэфа М. Гайдаса, абодвы із штату Пэнсыльванія. Па абедзе была праведзеная нарада, на якой быў абмеркаваны й прыняты плян працы на будучыню.

Між Славянамі

Сёлета ў кастрычніку Славянска-Амэрыканскае Нацыянальнае Задзіночаньне ў Вашынгтоне правяло перавыбары Рады Дырэктароў і Выканальнага Камітэту. Сп-чна Раіса Станкевіч была перавыбраная ў Раду Дырэктароў на наступны двухгадовы пэрыяд.

На ўгодках Вугорскае Рэвалюцыі

Вугорская грамада ў Нью Ёрку адзначала сёлета 25-я ўгодкі Вугорскага Паўстаньня 1956 году банкетам у залі славутага гатэлю Ўолдорф Асторыя. Прадстаўнікамі ад Беларусаў на банкеце былі старшыня галоўнае ўправы Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня сп. Антон Шукелойць і рэфэрэнтка вонкавых дачыненьняў БАЗА сп-чна Раіса Станкевіч. У часе ўрачыстасьці былі публічна прадстаўленыя ўсе запрошаныя госьці, у тым ліку й прадстаўнікі БАЗА.

Сп. Горст Уліх, старшыня Камітэту Паняволеных Народаў, у сваёй прамове, гаворачы пра змаганьне народаў за сваё вызваленьне, спыніўся і на беларускім народзе, як на ахвяры расейскага камуністычнага народагубства.

ЗЬ ІТАЛІІ ПРА „ПЕСЬНЯРОЎ"

Савецкая расейская газэта для эміграцыі „Голос Родины", орган „Савецкага таварыства для культурных сувязяў з суайчыньнікамі за рубяжом", у сёлетнім 31-м нумары пісала пра адну просьбу да рэдакцыі газэты зь Італіі, што мела дачыненьне да ведамага беларускага ансамблю „Песьняры". Дарэчы, пра „Песьняроў" у беларускім савецкім друку ўжо каля году як абсалютна нічога ня пісалася, усяроўна як яны трапілі ў нейкую няласку.

Рэдактар „Голоса Родины" ў рубрыцы „Дзёньнік рэдактара" піша:

„Раскажу пра яшчэ адну просьбу — яна ад нашага маладога чытача Валодзі Сабатыні", і далей ідзе даўжэйшая цытата з Валодзевага ліста:

„Пішa вам за мяне мая мама, бо я, нажаль ня ўмею тымчасам пісаць парасейску. Мяне завуць Уладзімер. Мне 11 гадоў. Я нарадзіўся ў Маскве, а жыву ў італьянскім горадзе Балёны. Мая мама — Расейка, а тата — Італьянец. Я вельмі люблю савецкія сучасныя песьні, а таксама народную музыку. Мая расейская бабуля купляе мне савецкія кружэлкі, такім чынам я пазнаёміўся з ансамблем ‚Песьняры'. Калі я ўпяршыню пачуў песьні ў выкананьні артыстых гэтага ансамблю, я закахаўся ў іх. Асабліва мне падабаецца, як ‚Песьняры' выконваюць беларускія народныя песьні. Мая мама слухаючы іх, плача.

„Дарагая рэдакцыя! У мяне да вас вялікая просьба: вельмі прашу вас, напішэце пра гэты ансамбль. І, калі магчыма прышлеце мне, калі ласка, фатаграфію артыстых зь іхнымі аўтографамі. Загадзя дзякую вам. Уладзімер".

Рэдактар „Голоса Родины"- далей піша:

‚Да гэтага ліста мы паставіліся з асаблівай увагай — ён-жа ад дзіцяці! Карэспандэнт ‚Голоса Родины', быўшы з рэдакцыйнымі справамі ў Менску, сустрэўся зь ‚Песьнярамі' ды з кампазытарам, які піша музыку для гэтага ансамблю, — Ігарам Лучанком. І неўзабаве на адрыс маленькага расейскага Італьянца пайшла бандэроль — буклет з аўтографамі ‚Песьняроў' і вось гэткім надпісам: ‚Рускаму хлопчыку, што жыве ў Італіі, Валодзю Сабатыні ‚Песьняры' пасылаюць сардэчнае прывітаньне ды жадаюць заўсёды быць верным другам нашае Савецкае Радзімы'. А рэдакцыя адказала Валодзю, што газэта раскажа пра артыстых ансамблю які так спадабаўся яму й ягонай маме".

Цікава будзе паглядзець, калі й што зьявіцца ў „Голосе Родины" пра „Песьняроў", бо ў менскім „Голасе Радзімы", як і ў рэспубліканскім друку, дзе пра іх раней часта пісалі, даўно нічога ня было.

КАНДЫДАТУРА М. МАНЦЫВОДЫ

Упяршыню ў гісторыі беларускае грамады ў Саўт Рывэры, штат Нью Джэрзі, прадстаўнік гэтае грамады, 23-гадовы сын сп-тва Мікалая й Пэлагеі Манцыводаў, Мікола Манцывода выставіў сваю кандыдатуру ад Рэспубліканскае партыі ў выбарах на становішча сябры гарадзкое рады (каўнсылмэн). М. Манцывода-малодшы — парахвіянін Беларускае Праваслаўнае царквы ймя Еўфрасіньні Полацкай, у 1980 годзе скончыў Трэнтанскі штатавы каледж, працуе ў бухгальтэрыі фірмы Гэркулес ды вучыцца далей у Райдэрскім каледжы.

Кандыдатура сп. М. Манцыводы, нажаль, не дастала патрэбнае колькасьці галасоў, на 200 галасоў было замала, і М. Манцывода выбары прэйграў. Аднак, ён поўны надзеі, што ў наступных выбарах, калі партыя выставіць ягоную кандыдатуру, ён выйдзе пераможцам. **С.**

МАКСІМАВА СЯБРОЎКА

(Урывак з аповесьці пра Максіма Багдановіча „Пад лебядзіным знакам" Ўладзімера Глыбіннага)

Ад Рэдакцыі: 9 сьнежня 1981 г. спаўняецца 90 гадоў ад народжаньня Максіма Багдановіча. У Менску да гэтай даты адчыняецца музэй М. Багдановіча ў камяніцы пры вуліцы Максіма Горкага (былой Аляксандраўскай № 9) недалёка ад таго дому, дзе жыла сям'я Багдановічаў (№ 25). У Ракуцёўшчыне, дзе паэта жыў улетку 1911 г., беларускія пісьменьнікі насадзілі сад, якому далі імя Максіма. Там-жа пастаўлены мэмарыяльны камень з напісам, што там жыў паэта.

У сувязі з гэтым Багдановічавым юбілеем нашая газэта падае ўрывак з аповесьці пра М. Багдановіча беларускага пісьменьніка ў эміграцыі Уладзімера Глыбіннага. Цалкам аповесьць друкуецца ў часапісе „Беларускі Сьвет", пачынаючы ад № 9 за 1981 г. Выпісаць можна паводля адрысу:

Mr. Nicholas Prusky,
1086 Forest Hills Ave., SE.,
Grand Rapids, Mich. 49506 USA

Ліпень выдаўся не адно гарачым, але й гаманлівым у хвальварку Лычкоўскіх у Ракуцёўшчыне. Аднаго дня апаўдні на летаваньне зьявіліся аж дзьве новыя жаноцкія постаці. Прыехала Вінцэнтава цётка Ядвіся Русецкая, з дому Лычкоўская, жывая, рухавая і гаваркая жанчына, крыху за трыццаць — у самым прывабным для жанчыны веку. Зь Менску з маленькай дачушкай Янінай прыехала ў госьці Міля, сястра Антона й Івана, з дому Луцкевічу. Яны напоўнілі дом Лычкоўскіх вясёлай гаманой. Ад раньня да глыбокае начы ў хаце й наўкола дому чуліся жаночыя альты, перабіваныя гучным дзіцячым вісклівым галаскам. Чуліся яны абедзьве як гаспадыні дому, з правам сястры і дачкі Зосі Лычкоўскай, ці Луцкевічыхі па чалавеку, колішняй уладальніцы гэтага хвальварку. Яны ведалі ў Ракуцёўшчыне кажны куточак, у хаце — кажную шчыліну. Калі па сьнеданьні бліжэй запазналіся з паэтам, яны адразу запрапанавалі пагулянку разам на рэчку, каб паплаваць на чаўне.

— У пана Франука там добры на колькі асобаў човен. Дык па дарозе мы дамо знаць пра сябе, што прыйшлі на ягоным чаўне паплаваць. Ён ніколі не адмаўляе ў гэтай забаве, — сказала байчэйшая на язык Ядвіся.

— Вось добра будзе маёй Яніне пасядзець у мяне на руках на чаўне. Яна яшчэ гэтага ніколі не зазнала, — дадала Міля і тут-жа гукнула малую. Падбегла невялічкая русавая дзяўчынка, так на гады два з паловай, у прыгожай сукеначцы ружовага колеру. Бліснула сваймі блакітнымі вачанятамі на Максіма.

— Гэта наша Янінка-непаседа-круцёлка, — сказала ўсьміхаючыся Міля. — Падай, дзетка, ручку пану Максіму.

Дзяўчынка запынілася ў нерашучасьці каля маткі і быццам раздумвала, рабіць тое, што маці кажа, ці схаваць твар у матчыну спадніцу. Але Максім вывеў яе з тае нерашучасьці. Ён сам наблізіўся да малой і жартоўна сказаў:

— А я цябе бачыў ужо, як ты з цёцяй Ядвісяй і мамай прыехала ды несла на руках свайго мядзьведзіка. А цяпер ты зь ім разлучылася. Ты яго, відаць, на ложку пакінула. А ён возьме ды ўцячэ ў лес да сваіх родзічаў. А тут яму недалёка бегчы, густы лес пад бокам.

Янінка задумалася. Напачатку ў вачох блісьнуў як-бы нейкі спалох. Максім заўважыў яго і пасьпяшаўся супакоіць дзяўчынку.

— Ну, то нічога. Я табе дапамагу злавіць яго ды прымасьціць яго зноў на твой ложак.

Тым часам дзяўчынка адумалася і, як-бы наўзнарок, пралепятала:

— Гэта толькі цацка, каб гуляць.

— Дык ты разумніца, я бачу. Запраўды, цацка не ўцячэ, баяцца ня трэба. Дык давай з табой сябраваць. Я Максім, ты — Яня, вось і будзем сябрамі навек. Добра?

І ён працягнуў да яе сваю руку. Не бязь хістаньня, аднак, як праяву сваёй згоды, яна высунула ўперад сваю маленькую бялява-ружаватую ручку. Максім далікатна ўзяўся за яе і трохі, для замацаваньня ўмовы, патрос яе ў паветры. Дзяўчынка канчальна асьмялела перад кагадзе незнаёмым ёй дзядзькам Максімам ды пачала насіцца вакол, быццам тут для яе ўжо ня было незнаёмых.

Перад тым, як падацца на тое плаваньне на чаўнох, кажны яшчэ пасьпеў забегчы да сябе, каб быць апранутым больш адпаведна пагулянцы. Жанчыны выйшлі ў саламяных капялюшыках ды лёгкіх сьветлых сукенках, аднаго колеру й крою, як-бы падкрасьляючы тым падабенствам роднасьць пляменьніцы й цёткі. Адно на нагах былі пантофэлькі рознага крою й колеру. Здалёку, калі-б была патрэба вызначыць якую зь іх паводля фігуры, дык ня надта лёгка гэта было-б зрабіць — абедзьве сярэдняга росту, статныя постацямі, з круглавата-падоўжнымі тварамі ды асаблівай здольнасьцяй неяк ісьці нага ў нагу й лёгка несьці свой прыгожы стан. Цяпер Максім у такім разе пазнаў-бы Мілю паводля чорнага колеру ейных пантофэлькаў, а Ядвісю хіба пазнаў-бы паводля рудога колеру абутку. Аднак не давялося гэтага рабіць: трымаліся разам.

Калі ішлі ў бок Вушы, прыгожыя краявіды натхнялі на лірычную адкрытасьць. Пачалася гаворка пра паэтаў. Ядвіся й Міля, як згаварыўшыся, надта выхвалялі вершы расейскага паэты Надсана. Ім былі даспадобы любоў да народу, да братоў-пакутнікаў, заклік да вялікага чыну ў імя сьветлых ідэялаў. Верш „Друг мой, брат мой, усталый, страдающий брат", поўны веры, што настане пара, калі ня будзе на сьвеце „ні сьлёзаў, ні варажнечы". Тэма грамадзкага абавязку разам з тэмамі трагічнага гібеньня чалавека, матывы журбы й смутку, што ахварбоўваюць усю пэйзажную і любоўную лірыку Надсана, краталі струны сэрца гэтых жанок. Ім адпавядалі матывы скрушы ўсіх надзей, сумляваньня й зьбянтэжанасьці перад жыцьцём, ноты прымірэньня з супярэчнасьцямі яго. А галоўнае, даступнасьць і праставатасьць формы падкуплялі жаночыя пачуцьці. І калі Міля пачала голасна дэклямаваць верш Надсана, „Не вини меня, друг мой, я сын наших дней, сын раздумья, тревог и сомнений", Максім шчакаў заканчэньня, а тады выказаўся, што адно пакладзеныя на музыку Кюі, Рахманінавам, Балабанавам і Спэндыяравам такія рамансы, як „В тени задумчивого сада", „В роще зеленой, над тихой рекой" або „Грезы" („Мне снилось вечернее небо") ды некаторыя іншыя песьні і падабаюцца яму. Аднак, ён зусім адмоўна ставіцца да ўсяго Надсана.

— Гэта была хвароба часу заўсёды й пры кажнай нагодзе ныць і выказваць жалобу, жаліцца на зьнямогу, рашчараваньне, зьбянтэ-

ТЫДЗЕНЬ СЛАВЯНСКАЕ СПАДЧЫНЫ

Сёлета ўжо чацьверты год як у Нью Ёрку адбываецца гадавы фэстываль славянскае спадчыны. Ладзіла яго Рада Славянскае Спадчыны ў Амэрыцы, ведамая раней як Тыдзень Славянскіх Культураў. Да гэтае арганізацыі належаць прадстаўнікі Баўгараў, Беларусаў, Македонцаў, Палякоў, Расейцаў, Славакаў, Славэнцаў, Сэрбаў, Украінцаў і Чэхаў. Супрацоўнічаюць з Радаю Славянскае Спадчыны (РСС) і Беларуска - Амэрыканскае Задзіночаньне, Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва ды Арганізацыя Беларуска-Амэрыканскае Моладзі. Ад Беларусаў у Раду дырэктароў РСС увайшла Раіса Станкевіч з функцыяй сакратаркі выканальнага камітэту. На паседжаньнях арганізацыі бяруць удзел ад Беларусаў сп. сп. А. Шукелойць і В. Тумаш-малодшы.

Сёлета фэстываль трываў ад 9-га да 15-га лістапада. Былі таксама праведзеныя імпрэзы да і пасьля гэтых датаў. Прыкладам, 5-га лістапада дэлегацыя РСС зрабіла візыт Андру Штайну, прэзыдэнту Мангатэну, і атрымала праклямацыю „Тыдня Славянскае Спадчыны", які праходзіў галоўным чынам у Мангатэне, цэнтральным раёне вялікага Нью Ёрку. Сёмага лістапада была зладжаная мастацкая выстаўка зь лекцыяй польскага мастака А. Весялкоўскага ў памешканьні польскае Фундацыі імя Касьцюшкі; 28-га лістапада адбыўся даклад з мастацкай часткай ведамага славэнскага пісьменьніка М. Яворніка на тэму „Прыгажосьць і адменнасьць славэнскай мовы".

Прадстаўнікі славянскіх народаў у Гарадзкой Управе дастаюць праклямацыю. Ад Беларусаў: Раіса Станкевіч і Багдан Андрусышын

Тыдзень Славянскае Спадчыны пачаўся ў панядзелак 9-га лістапада ў будынку Гарадзкое Ўправы гораду (Сыты Гол) цырымоніяй уручэньня прадстаўніком РСС праклямацыі мэра гораду Нью Ёрку Эдварда Коча. Уручыў праклямацыю Кочаў асыстэнт Гэрбэрт Рыкман. Цырымонія мела мастацкую частку: выступіў славацкі жаноцкі ансамбль песьні „Лімбора" ды Багдан (Данчык) Андрусышын зь беларускімі песьнямі пад гітару. Увечары таго-ж дня адбылося афіцыйнае адкрыцьцё Тыдня ў будынку Украінскага Інстытуту.

Раіса Станкевіч і кангрэсмэн Біл Грын на прыняцьці ў Украінскім Інстытуце

Сп. Ю. Валынэц, сябра Этнічнае Рады штату Нью Ёрк, прачытаў прывітаньні ад губэрнатара Нью Ёрку Г'ю Кэры ды ад прэзыдэнта ЗША Рэйгана. Прывітальную тэлеграму прыслаў таксама кангрэсмэн Джозэф Адаба, прыяцель паняволеных народаў. Сп. М. Сатырас, старшыня Фэдэрацыі рэспубліканскіх этнічных клюбаў штату Нью Ёрк, у сваім выступленьні падкрэсьліў уклад славянскіх групаў у перамогу Рэспубліканскае партыі ў мінулых прэзыдэнцкіх выбарах. Ён перадаў прывітаньне таксама ад старшыні Нацыянальнага камітэту Рэспубліканскае партыі.

Др. В. Кіпель прамаўляў ад імя губэрнатара штату Нью Джэрзі Бэрна. Кангрэсмэн зь Нью Ёрку Біл Грын у сваёй прамове падчыркнуў уклад славянскіх групаў ў шматкультурнасьць гораду ды ягоную эканамічную базу. Галоўным прамоўцам быў ведамы амэрыканскі навуковец славэнскага паходжаньня, лаўрэат Нобэлеўскае прэміі прафэсар Джон Нільсэн. Ён расказаў пра сябе, як дзеля кар'еры ён зьмяніў сваё прозьвішча ды наважана асыміляваўся. Цяпер, па гадох славы, на сёмым дзясятку гадоў жыцьця, ён вярнуўся да сваіх каранёў: пачаў вывучаць сваю мову й культуру ды наведаў Славэнію, што далучаная да Югаславіі, адчувае сябе шчасьлівым, што ня было запозна вярнуцца да свае народнае спадчыны.

Ад 10-га да 14-га лістапада трывала мастацкая выстаўка, на якой былі паказаныя абразы беларускіх мастакоў П. Мірановіча, І. Рагалевіч-Дутко, І. Шыманец-Сурвілы і Ст. Тамары. Адказным за мастацкую выстаўку Беларусаў быў др. Вітаўт Тумаш, сябра мастацкага камітэту РСС.

12-га лістапада ў памешканьні Украінскага Інстытуту адбыўся вечар славянскае паэзіі. Чыталіся вершы ў арыгіналах і ў ангельскім перакладзе. Беларускія вершы („Спадчына" Янкі Купалы й „Слуцкія ткальлі" М. Багдановіча) дэклямавалі сп-ня Вера Бартуль і сп. Багдан Андрусышын.

На выстаўку народнага мастацтва, якая трывала два дні (14-15-га ліст.) і на якой экспанаваліся вырабы васьмёх славянскіх народаў, беларускія экспанаты далі сп-ні З. і Р. Станкевіч, Ю. Андрусышына і сп. А. Шукелойць. У часе выстаўкі былі выступленьні на сцэне Расейцаў, Славакаў, Сэрбаў, Славэнцаў і Беларусаў. Данчык Андрусышын надзвычайна прыгожа выканаў колькі беларускіх песьняў. На вечарыны 15-га лістапада весела праводзілі час аматары танцу пад славацкую музыку. Буфэт прыцягваў ласуноў да традыцыйных славянскіх прысмакаў. Падзяка належыцца сп-ні Яніне Кахаmoўскай за надзвычайна ўдалыя макоўнікі, што гэтак хутка разыйшліся.

У часе Тыдня адбылася выстаўка кнігаў пад заг. „Сталіцы славянскіх народаў" у галоўным будынку Ньюёркаўскае Публічнае Бібліятэкі.

Абвестка праграмы Тыдня была выдрукаваная ў шмат якіх англамоўных і славянскіх газэтах Нью Ёрку. Рэпартажы пра Тыдзень перадалі ў краі Ўсходняе Эўропы радыястанцыі „Свабода" й „Вольная Эўропа".

Можна з прызнаньнем сказаць, што сёлета Тыдзень Славянскай Спадчыны прайшоў вельмі ўдала і што колькасьць зацікаўленых людзей, удзельнікаў і гледачоў, пашыраецца.

Раіса Станкевіч

МАЛАДОЕ ПАКАЛЕНЬНЕ

Гэтым разам пазнаёмімся зь Юркам Драздоўскім, маім найбольш паважным і здольным вучнем. Для мяне ён так і застаўся Юркам — вучнем сыботняе школы ў Нью Ёрку, цікавым назіральнікам людзей і навакольнага сьвету.

Ужо тады, больш за дзясятак гадоў таму, калі бацькі прывозілі яго сыстэматычна ў школку з Джэрзі Сыты, Юрка вырозьніваўся сваёй басьціпласьцяй ды інтэлігенцыяй. Бацькі рупіліся пра ўсебаковую асьвету, уключаючы беларускую мову, ды веды пра бацькаў родны край. Маці Юркава — Славачка.

Бацька-ж ягоны, Павал Драздоўскі, родам спад Радашкавічаў — мястэчка, ведамага сваймі беларускімі дзеячамі, як Б. Тарашкевіч, І. Дварчанін, А. Уласаў ды іншыя. Ведаў гэных людзей Юркаў дзед, пісьменны беларускі патрыёт. Аднак сына свайго ён пакрыўдзіў, бо не дазволіў яму наведваць польскую школу, а ў беларускую ў Радашкавічы пасланць не мэў магчымасьці.

Пры нагодзе ціраз згадваў сваю крыўду Павал Драздоўскі, Юркаў бацька, моцна шкадаваў страчаную нагоду атрымаць асьвету. Затое пра асьвету свайго сына рупіўся шчыра, хоць матар'яльна ня быў забясьпечаны дастаткова. Але пакуль што падрастаў малы Юрка ў сыботняй беларускай школе разам зь іншымі хлопчыкамі й дзяўчаткамі.

Прыгадваецца мне такі выпадак. Аднойчы каб пазнаць бліжэй здольнасьці й зацікаўленьні вучняў, запрапанавала ім нешта нарысаваць, што ім найбольш падабаецца й цікавіць. Пераглядаючы рысункі — кветкі, дрэвы, абразкі з прыроды, зьвяры — моцна мяне ўзрушыў і зьдзівіў Юркаў рысунак: на лісьце паперы красавалася Пагоня, а побач бел-чырвона-белы сьцяг (размалёваныя каляровымі алавікамі). На маё пытаньне, чаму ён гэта нарысаваў, Юрка, крыху зьбянтэжана, адказаў: „Бо я гэта люблю". Ня раз зьдзіўляў мяне хлопчык і іншымі заўвагамі.

Драздоўскія: Павал і Сузана, сын Юрка з жонкай Кацяй (сынка Паўліка на відаць за тортамі)

Пасьля наведваў Юрка школы ў Джэрзі Сыты. У 1978 годзе скончыў каледж сьв. Пятра ў Джэрзі Сыты ды ў тым-жа годзе быў высьвечаны на дыякана ў царкве Казанскае Божае Маці ў Ньюўарку мітрапалітам Філярэтам (Расейцам).

Неяк у міжчасе, калі рос, зьявілася ў Юркі вялікая цяга да царквы й царкоўнае службы. Не прыпамінаю сабе, якім чынам ён зблізіўся із сьв. пам. Уладыкам Васілём, незаменным прыслужнікам у царкве якога стаўся на доўгія гады. Пунктуальна зьяўляўся ў саборы сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне, а пасьля не абмінаў і Гайленд Парку, прыслужваў пры багаслужбах падчас візытаў там Епіскапа Мікалая,

(Заканчэньне на 6-ай бач.)

жанасьць, — скончыў Максім сваю думку пра Надсана. У сэньсе вершу Надсан не пайшоў далей за Някрасава й свайго настаўніка ў літаратуры Пляшчэева. Нездарма крытыкі Міхайлоўскі, Шалгуноў і Якубовіч уважалі Надсана паэтам тэндэнцыйным з грамадзянскімі матывамі. Але такія паэты не збагачаюць вялікую літаратуру. Ужо ў нашым часе паэты-сымбалістыя Валеры Брусаў і Аляксандар Блок робяць куды больш, каб павесьці далей ды ўзбагаціць пушкінскую традыцыю тварэньня вялікай, на падставе сусьветнай спадчыны, літаратуры, што ставіць і нас, Славянаў, у шэрагі творцаў сусьветных мастацкіх вартасьцяў агульна-людзкога значаньня. А Надсан у гэтым дачыненьні роўны нулю, — абагульніў свае разважаньні Максім.

— Вы занадта суворы крытык, аднак пасьля Вашага разносу паэзіі Надсана я ня буду менш любіць яе, — выказалася Міля.

— У шчырасьці й сумленнасьці на сяньня няма роўнага Надсану паэты, — сказала Ядвіся з глыбокім перакананьнем. Тады абедзьве жанчыны пачалі наперамену адна па аднэй чытаць вершы Надсана. Максім слухаў і шкадаваў, што яны яшчэ не ўзьняліся нагэтулькі высака, каб не абмяжоўвацца ўзроўнем Надсана. А калі пачалі падавацца цытаты зь вершаў пра каханьне, Максім згадаў, што паэзія Надсана, як чалавека-сухотніка, мае зашмат у сабе непрыхаванай эротыкі, якой і падказаныя шмат якія вершы. Ён не захацеў удавацца ў падрабязнасьці, каб не паставіць жанок у далікатную сытуацыю. Сытуацыі дапамагла маленькая Янінка. Тая ўвесь час бегла ўперадзе, зрывала абапал дарогі кветкі і тут-жа зараз кідала іх на дол. Але зморанaя аднастайнасьцяй гэтага занятку, раптам запынілася, дачакалася маці ды папрасілася на рукі.

— А наседзішся зараз, ужо вось блізка і той бераг з чаўном, — адказала Міля.

І запраўды, зараз-жа з-за зялёнага хмызьняка заблішчэлі воды хуткаплыннай Вушы. Неўзабаве усе падарожнікі выйшлі на квяцісты луг і па ледзь пратаптанай сьцежцы пайшлі ў бок вады.

У Янiначкі зноў аднекуль зьявіліся сілы бегчы ўздоўж лугавіны ды зьбіраць гэтым разам іншыя кветкі. Толькі яна іх ня кідала цяпер, а зьбірала ў левую руку і ўжо перад самаю вадою падбегла да Максіма ды працягнула да яго прыгожы букецік рознакалёрных красак.

— О, дык ты кемлівая паненка, кветкі падносіш свайму сябру! — выгукнуў Максім, узрушаны ўвагай малой да яго. І ён асьцярожна ўзяў дзяўчынку пад пашкі ды прыўзьняў над сваёй галавой.

— Расьці вялікая і разумная, каб далёка бачыць і добра ўсё разумець, — сказаў Максім пры гэтым ды шпарка пакруціўся, апісаўшы дзяўчынкаю ўверсе вялікае кола. Яна голасна сьмяялася ад узбуджаньня, голас яе будзіў палёвую цішу і надаваў жыцьцёвага імпэту тому дню на квяцістым беразе Вушы. Калі Максім апусьціў Яню да долу, яна адразу-ж папрасіла:

— Яшчэ хачу, яшчэ, яшчэ падымеце, дзядзя Максім, мяне ўгару.

І Максім яшчэ колькі разоў падымаў Яніну ды кружыўся зь ёю па зялёным лузе, пакуль Міля не паклікала іх у човен. Там маці хацела трымаць дачушку сама на руках, але тая ўпіралася, каб сядзець у Максіма.

— Дзядзя Максім ня можа цябе трымаць, яму трэба веславаць, — сказала Міля ды ўзяла Яню на рукі. Давялося дзяўчынцы ўтаймавацца. Напачатку яна сядзела ціхенька.

Але калі човен быў на сярэдзіне плыні і досыць шпарка рухаўся ўздоўж зьменьлівых краявідаў, малая ажывілася ды ўсё пыталася ў маці, што гэта і што тое, і чаму човен стаіць, а вада хутка бяжыць. Маці на ўсё давала хуткія адказы. Калі Ядвіся заўважыла, зь якім спрытам Максім гоніць човен і як умела працуе ён вёсламі, яна ня ўтрымалася пахваліць ягонае вясьлярскае ўмельства.

— Відаць, што маеце практыку веславаць. Гэта-ж нідзе ня збочылі, і човен ідзе як па струнцы. Дзе гэта пан гэтага навучыўся, дазвольце папытаць!

— На Волзе жыву, даводзілася неаднойчы веславаць у часе вылазак зь сябрамі, — адказаў Максім.

— Скажэце лепш — зь сяброўкамі, — дадала жартоўна Ядвіся.

— І такое было, улетку ў нас зьяжджаюцца студэнты й студэнткі з розных канцоў краю. Вось і даводзіцца часта баразьніць Волгу на чаўнох, міжволі напрактыкуешся. А Волга ціхім летнім вечарам прыгожая, сутонныя прамяні люструюць ейную паверхню ды робяць бясконцую прастору таямнічай. Добра тады недзе на чаўне прыпыніцца ды пасядзець удваёх зь сяброўкай, пад сінім полагам неба, заглядаючыся на зоркі ды цікуючы паўсюдную цішыню. Здаецца, чуваць, як стукоча сэрца ўва ўнісон з пульсам сусьвету, і ты, здаецца, знаходзішся ў самым асяродку яго.

— О, дык пан — рамантык, як пекна ўяўляеце рэчы вакол сябе! — азвалася Міля з свайго месца. Гаворка зноў перайшла на паэзію, І тут Максім пачаў гаварыць пра тое, што цяпер і ў Беларусаў ёсьць добрыя паэты, якія друкуюцца ў „Нашай Ніве" ў Вільні. Называў імёны Янкі Купалы, Якуба Коласа, Зьмітрака Бядулі, назваў жаночыя прозьвішчы Канстанцыі Буйлы ды Цёткі. Жанчыны адно чулі пра некаторых зь іх, але нічога ня чыталі. „Нашу Ніву" адно бачылі ў Вацлава Лычкоўскага на стале. Ня было яшчэ часу, каб зазірнуць у зьмест яе. (...)

Агледзеліся, што на тым чаўне яны ўжо далёка адплылі ад Краснага, тое ўжо схавалася ад вачэй, і адно толькі найвышэйшым сваім касьцельным шпілем яшчэ зігацела на сонцы ў паветры. Наважыліся варочацца назад. Калі выходзілі на бераг, сонца ўжо хілілася на захад, і даўжэйшымі рабіліся цені на ўсход ад дрэваў.

Яня, якая ўжо добра паспала на руках маці, на беразе забегала вакол, нібыта радуючыся, што дапяла нарэшце да зямлі, на якой яна сябе лепш пачувала, як на тэй зьнялюбелай за даўгое падарожжа вадзе. Яна кінулася зноў зьбіраць краскі ды, пакуль дарослыя ўпраўляліся з чаўном, прывязваючы яго да мастка, яна такі назьбірала іх ладны букецік.

Калі пайшлі ў бок Ракуцёўшчыны, Яня ўвесь час забягала наперад, быццам паказвала дарогу старэйшым. А тады падбегла да Максіма ды, ўхапіўшыся за ягоную руку, ужо бадай-што да канца дарогі не адпушчала яе. Ёй цікава было слухаць ягоныя апавяданьні пра лясныя дзівы ды пра бабу-Ягу, што разам із сваймі памагатымі робіць адно кепскае добрым людзям, але гэных заўсёды выратоўвае зь бяды Іван-разявака. Яня цешылася, калі добрым людзям удавалася выратавацца з пастак, пастаўленых злой сілай. Іван-дурань рабіўся Іванам-царэвічам, надзвычайным гэроем. Сабраныя ёю кветкі яна і гэтым разам аддала Максіму ў знак асаблівай пашаны да яго.

(Заканчэньне будзе)

СЬВЯТА І... СЬМЕРЦЬ

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

ру далучыліся новыя сілы зь ліку прыезджых гасьцей, якія можа ніколі такіх мэлёдыяў не сьпявалі, дык выходзіць крышку шурпата, з рознымі адхіленьнямі. Галоўнае-ж — добрая воля. Яе поўна.

Уладыка Часлаў гаворыць пра Збавіцеля нашага, які выздаравіў хворую дачку жанчыны з Канааніцаў, дый прыгадвае, што Ён загадаў апосталам сваім ісьці й навучаць усе народы. Сьвятар цытуе й Францішка Скарыну, імя якога ўзяла бібліятэка й музэй. Вялікі навуковец і гуманісты наказваў дзецям беларускім, каб трымаліся й любілі сваё. Гэтыя словы Скарынавы мелі асаблівую вымову й гучаньне ў гэты дзень і ў тым месцы. Ды ў вуснах нашага высокага духоўніка, выдатнага культурнага дзеяча й поўнасьцю аддавага Сыну Вялікай і Пакрыўджанай Маці Беларусі. Бог так учыніў, што гэта былі словы апошняга казаньня Уладыкі Сіповіча перад адыходам у вечнасьць...

Прыняцьцё й прамовы

Каля гадзіны першай шырака адчыніліся для гасьцей дзьверы вялікай залі, дзе навокал ля сьцены на сталох запрашалі розныя прысмакі, падрыхтаваныя яшчэ ўчора працавітымі гаспадынямі, ды розлае віно. Пасьля падсілкаваньня, урачыстасьць пачаў Высокапачэсны Біскуп Часлаў Сіповіч. У беларускай мове ён прывітаў усіх гасьцей, блізкіх і далёкіх, выдатнейшых зь іх назваўшы па прозьвішчах. Яму асабліва прыемна было бачыць на-ватага выдатнага пісьменьніка зь Беласточчыны Сакрата Яновіча й ягоную жонку Тацьцяну. Ён павіншаваў сп. Яновіча з нагоды сяробранага юбілею творчасьці. Уладыка Часлаў згадаў тых, што адыйшлі ў вечнасьць, а спрычыніліся да заснаваньня бібліятэкі й музэю, між іх асабліва прафэсара Оты да падзякаваў Радзе Даверуаных за іхнае падтрыманьне й ахвярнасьць.

Пасьля гэтага Уладыка Сіповіч сеў за галоўны стол, як старшыня урачыстасьці, а ўрачыстасьць вёў далей айцец Алесь Надсан, які даў голас праф. Антону Адамовічу.

Сп. Адамовіч прывітаў усіх прысутных ад Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку ды іншых беларускіх амэрыканскіх арганізацыяў ды прачытаў прывітаньні ад старшыні БАЗА сп. А. Шукелойця й ад д-ра Я. Запрудніка. Ён пасьля, з прынагодным гумарам, апавядаў, як некалі ўцягвалі ў працу на беларускай ніве ангельскіх навукоўцаў, пры помачы бібліятэкі, якую назваў магнітам.

Наступны прамоўца, старшыня Англа - Беларускага Таварыства, праф. Джэймс Дынглі казаў: „Як інакш можна назваць групу людзей, што страцілі сваю бацькаўшчыну й знаходзіліся ў безнадзейнай сытуацыі, калі не непапраўнымі рамантыкамі. Думалася, што гэтыя рамантыкі, гэтыя Беларусы проста нярэальныя, непаважныя людзі, аж пакуль яны не пабудавалі вялікі цэнтар культуры. Асародак, да якога мала што дараўняецца”.

(Прамову Сакрата Яновіча падаём поўнасьцю):

„Дастойныя Госьці. Выпаў мне гонар мець свой удзел у дзесяцігодзьдзі Скарынінскае бібліятэкі. Зыйшлося гэта і з маім сьвятам — дванцаць пяць гадоў ад літаратурнага дэбюту. Існаваньне Скарынінкі гэта — вялікая справа, як і ў самым вызваленьні беларускае культуры, так і ў ейнай прысутнасьці ў сьвеце. Яна ёсьць тым ваконцам, празь якое чужаземец можа зазірнуць, каб пабачыць, чым наша хата багата. А ў краснай сьветлiцы яе — і сваесаслівы беластоцкі кут.

І мы ўжо ня сіроты. Тая сьвядомасьць, што беларускае стаеўца неабходнай часткаю людзтва, — заслуга і Вашага цэнтру. Вы — наш, Беларусаў, міжнародны стол. Прымеце-ж тады ўдзячнасьці паклон. Кланяцца Вам прасілі й сябры беластоцкае арганізацыі саюзу польскіх пісьменьнікаў ды ўсе тыя ў прыбелавескім краі, хто добра нам зычыць”.

Сп. М. Наўмовіч гаварыў пра тое, што „жыцьцё трэба запоўніць зьместам, заўсёды новае стварэць, будаваць...”, а ведамы наш сябра Андрэй, музыкавед Гай Пікарда коратка спыніўся над беларускімі царкоўнымі сьпевамі.

І забраў Усявышні Свайго Высокадастойнага Слугу...

Адно здолеў заступнік Беларусаў з Канады прывітаць дастойных гаспадароў і гасьцей як здарылася нечаканае... Гаспадар урачыстага юбілею атрымаў удар сэрца ў крэсьле за сталом. Выкліканая хуткая дапамога прыехала... за 15 хвілін, і Уладыку Сіповіча забралі ў шпіталь. Ашаломленыя такім аграмадным няшчасьцем прысутныя зьнямелі. Пасьля перапынку старшыня ЗБВБ сп. Янка Міхалюк заняў месца за сталом і, як мог, намагаўся весьці далей урачыстасьць. Мне давялося зноў выступіць, каб закончыць пачатую кароткую гутарку. Але твары гасьцей гаварылі выразна адлюстраванай на іх трывогай штосьці іншае...

Выступленьнем заступніка старшыні ЗБВБ сп. Зданкавіча закончылася гэтая трагічная ўрачыстасьць. Яна мела закончыцца інакш, бо на залі быў наш ведамы выдатны сьпявак сп. Данчык Андрусышын...

Каля гадзіны 4-ій вярнуўся із шпіталя а. Алесь Надсан, што суправодзіў туды Уладыку Сіповіча, і зь вялікім смуткам паведаміў, што дарагі нам, незаменны й вялікі чалавек хвілінаў дванцаць таму адыйшоў у вечнасьць...

Такая воля Усемагутнага. Чалавека, Яму адданага й пакорнага, высокага духоўніка, выдатнага патрыёта пакрыўджанай Маці-Беларусі, які заўсёды, цэлае сваё дарослае жыцьцё служыў Богу й Бацькаўшчыне на перадавой лініі, паклікаў да Сябе якраз з-за гаспадарскага стала ў сьвятыні беларускай культуры, на вачох, калі так льга сказаць, прысутных прадстаўнікоў беларускіх грамадаў з розных краінаў, прадстаўнікоў ад Ангельцаў, Жыдоў ды іншых... Вечная памяць. І няхай Усемагутны пасадзіць яго блізу Сябе.

На гэтым месцы хачу выказаць сваё спачуваньне братом, іншай радні Адыйшоўшага. А Уладыку Сіповічу між нас слава будзе вечная!

К. Акула

СПАЧУВАНЬНЕ

Шчырае спачуваньне ў глыбокім горы выказваем нашаму вялікаму прыяцелю сп. Андрэю Лыповаму, дырэктару друкарні, у якой друкуецца „Беларус”, з прычыны сьмерці ягонае вернае спадарожніцы жыцьця жонкі Марыі.

Рэдкалегія газэты „Беларус”

МАЛІЛІСЯ ЗА УЛАДЫКУ ЧАСЛАВА

У нядзелю 11 кастрычніка сёлета ў украінскай каталіцкай царкве ў Лёс Анджэлесе адбылася паніхіда па сьв. пам. Біскупу Чаславу Сіповічу, адпраўленая а. Култуцкім у асысьце дыякана Трасьцянэцкага. Па багаслужбе Беларусы сабраліся на памінкі ў царкоўнай залі. Тут сп. Часлаў Найдзюк пачаў памінкі малітвай „Ойча наш”. Сп. Найдзюк прыгадаў, што сьв. пам. Уладыка Часлаў 24 ліпеня 1968 году меў сустрэчу зь Беларусамі ў гэтай самай залі ды пасьвяціў тады беларускі сьцяг. Былі прачытаныя з часапісу „Божым Шляхам” адозвы-заклік Біскупа аб дапамозе Беларускай Бібліятэцы й Музэю ў Лёндане, а таксама ўспаміны аб сям'і Нябожчыка.

Пасьля гэтага сп. Найдзюк прывітаў гасьцей ды папрасіў інж. А. Загурскага, які знаў Біскупа Часлава яшчэ ў Лёндане, падзяліцца ўспамінамі. Сп. Загурскі адзначыў вялікую ахвярнасьць Біскупа Сіповіча, ягоную прыязнасьць да людзей, гатовасьць дапамагчы кажнаму.

Сп. Хмыз падзяліўся сваім ліставаньнем з Уладыкам Чаславам.

Сп-ня Каця Вініцкая ўспомніла Уладыку Часлава як свайго старога знаёмага й прыяцеля яшчэ ў Лёндане, ягоную прыхільнасьць да ўсяе ейнае сям'і. Тут трэба адзначыць, што сп-ня К. Вініцкая — галоўны ініцыятар гэтага ўшанаваньня памяці Біскупа Сіповіча.

Сп. Найдзюк падаў да ведама, што сярод прысутных сп.сп. Ціпко й Бутрымовіч таксама ведалі Уладыку Часлава з часоў іхнага пражываньня ў Лёндане.

Сустрэча ў памяць Біскупа Сіповіча прайшла ў цёплай атмасфэры. Збор складак на пакрысьцё коштаў пачастунку даў 35 даляраў астачы, якая, заміж кветак на магілу, была пераказаная на газэту „Беларус”.

Вечны супакой душы сьв. памяці Уладыкі Часлава Сіповіча!

Часлаў Найдзюк

СЬВ. ПАМ. ПРАТАЯРЭЙ Л. СТАДНІКАЎ

У нядзелю 23 жнівеня сёлета памёр у Лёс Анджэлесе Пратаярэй Леанід Стаднікаў, сьвятар расейскае праваслаўнае царквы сьв. Спаса. Сьмерць а. Леаніда — балючая страта для тых, хто ведаў яго як адданага сьвятара й сумленнага чалавека.

Нарадзіўся сьв. пам. Л. Стаднікаў 8.IV.1912 г. у Забор'і на Беларусі ў сям'і сьвятара. Ён скончыў духоўную сэмінарыю ў Вільні й вышэйшую тэалягічную школу ў Варшаве. Меў ён таксама тэхнічную асьвету. У часе польска-нямецкае вайны быў ахвіцэрам на фронце ды трапіў у нямецкі палон. Вярнуўшыся з палону на Беларусь, якая была тады пад савецкай акупацыяй, змушаны быў хавацца.

Пад нямецкай акупацыяй сьв. пам. а. Леанід служыў у Рубяжэвічах Навагрудзкага павету, а таксама ў прыходах Менскае акругі Беларускае Аўтакефальнае Мітраполіі. Была ягоны быў настаяцелям у Івянцы.

Эвакуаваўся а. Л. Стаднікаў разам зь сям'ёй. У Нямеччыне ў часе паветранага налёту, калі ён спавядаў надвары вернікаў, а. Леанід быў моцна ранены ў галаву. Матушка Лідыя з малой дачкой Кірай шмат перажылі, пакуль дачакаліся ягонага выздараўленьня.

У Лёс Анджэлес а. Леанід прыбыў зь сям'ёй 9 ліпеня 1950 году. Тут мусіў працаваць на фізычнай працы, як і матушка. Абое яны, аднак, патрапілі перамагчы ўсе цяжкасьці, выгадаваць, адукаваць і выдаць замуж сваю дачку й дачакацца пары ўнукаў, зь якімі часта цешыліся ў сваім собскім доме. Дачка Кіра працуе цяпер настаўніцай у школе.

Айцец Леанід у моц абставінаў служыў у розных расейскіх прыходах ня толькі ў Лёс Анджэлесе, але і ў навакольных гарадох. Быў ён ведамы сярод Беларусаў як у Нямеччыне, гэтак і ў Лёс Анджэлесе. У Мітэнвальдзе ён пасьвяціў сьцяг для беларускіх скаўтаў. Увесь час ён цікавіўся беларускім жыцьцём, стала чытаў газэту „Беларус”. Быў ён тут сябрам-закладчыкам аддзелу Беларускага Дапамаговага Камітэту.

Асабістыя дачыненьні мае сям'і з а. Леанідам і ягонай сям'ёй былі ўвесь час прыяцельскія. Некаторыя Беларусы перажылі сьмерць сьв. пам. Пратаярэя Леаніда як сваю страту, прыходзілі на паніхіды па ім, былі на пахавінах на сэрбскім могільніку, зьлажылі свой вянок кветак.

Вечны супакой ягонай душы!

Часлаў Найдзюк

АДВЕДВАЮЧЫ МОГІЛЬНІК

(На першыя ўгодкі сьмерці сьв. пам. Ст. Станкевіча)

Дні 7-га й 8-га лістапада парахвія БАПЦарквы ў Гайленд Парку прысьвяціла малітвам за супакой душаў памерлых сваякоў і суродзічаў-Беларусаў. Людзі маліліся ў царкве Жыровіцкае Маці Божае із сваім сьвятаром а. Аляксандрам і а. дыяканам Якубам.

У нядзелю 8-га па сьв. Літургіі была адслужаная паніхіда на першыя ўгодкі сьмерці сьв. пам. Станіслава Станкевіча. Сярод вялікага ліку вернікаў у царкве было шмат і зь Нью Ёрку. Айцец Аляксандар прачулена сказаў прынагодные словы, прыгожа пяяў хор. З царквы паехалі на могільнік. Айцы Аляксандар і Якуб, а за імі вялікая грамада людзей абходзілі магілы з малітвамі. Дзень быў сонечны, спыняліся амаль пры кажнай магіле, памаліліся й пры помніку тым, што „змагаліся, каб жыла Беларусь”.

Прыгожы беларускі могільнік, дагледжаны і ўквечаны. Нью-Ёркаўцы наведваюць яго часта. І міжволі там нейкім чынам лагодзіцца боль ды месца ягонае займае роздум. І нараджаецца ўдзячнасьць да суродзічаў зь Нью Бранзьвіку й Гайленд Парку за ініцыятыву, што прыдбалі гэты могільнік, за руплівасьць пра магілы, за догляд іх, за тое, што далі магчымасьць прытулку й нашым родным з далейшых ваколіцаў.

І заўсёды адпружаньне-палёгка прыходзіць у часе такога наведаньня — можа таму, што злучэньне свайго гора з горам суродзічаў зьбліжае людзей ды выклікае сардэчныя імпульсы. А так часта здараецца, што суродзічы заапякуюцца, папупіца пра магілы сваякоў тых, хто жыве далей, дагледзяць магілку як сваю. І за гэтую хрысьціянскую дабрыню мы ўдзячныя ім: а. а. Аляксандру й Якубу ды прыхаджанам царквы Жыровіцкае Божае Маці ў Гайленд Парку.

**
*

За адслужэньне Літургії за сьв. пам. Станіслава Станкевіча айцом Архімандрытам Уладзімерам Тарасэвічам у Чыкага 8-га лістапада на просьбу сп-тва Ванды й Міхала Маначоў складаем пры гэтай нагодзе нашую сардэчную падзяку.

Зінаіда Станкевіч

ПАНІХІДА ПА БІСКУПУ СІПОВІЧУ

У таронцкай царкве Сьв. Кірылы Тураўскага, на просьбу вернікаў, 11-га кастрычніка сёлета Высокапачэсны Архіепіскап Мікалай адслужыў за душу адыйшоўшага на вечны супачын Біскупа Сіповіча паніхіду.

СЬВ. ПАМ. ВАСІЛЬ ПРЫСТАЎКА

10.1. 1897 — 6.10 1981

Шостага кастрычніка сёлета ў горадзе Садбуры, што 240 міляў на поўнач ад Таронта, адыйшоў на вечны супачын сьветлай памяці Васіль Прыстаўка. Пахавіны, чатыры дні па сьмерці, рабіў з удзелам усяе беларускае садбурскае грамады і ў суслужэньні мясцовага ўкраінскага сьвятара Высокапачэсны Архіепіскап Мікалай з Таронта.

Васіль Прыстаўка, сын Івана й Альжбеты з дому Лабаноўскіх, нарадзіўся ў вёсцы Роцькі Шаркоўшчынскай воласьці. Васіль часта згадваў, што маці ягоная хваліліся, што хоць і небагатымі былі, ніводнага сына на службу (у наймі-ты) не аддала. Сям'я была глыбака веручай. У хаце было чатырох сыноў і столькі-ж дачок.

Сьв. пам. Васіль ажаніўся перад жнівом у 1923 годзе з Марыяй з дому Качур. Паслухмянасьць бацьком, вера ў Бога й сямейнае адзінства — вось галоўныя асновы сям'і Прыстаўкаў, і дзіва няма, што хутка й сыны нажылі свае гаспадаркі.

Зьмяніліся часы й прыйшло выгнаньне, але і ў Канадзе працавіты Васіль разам з жонкаю неўзабаве забясьпечылі сабе будучыню. Мне асабліва прыгадваюцца часы, калі мы, калядоўшчыкі з далёкага Таронта, ня мінаючы ніводнай беларускай хаты, празяблыя на траскучым марозе, завітаем бывала ў дом Прыстаўкаў. Усюды-ж нас калядоўшчыкаў гасьцілі, але ў хаце Васіля Прыстаўкі, прыгадваю, заўсёды была й просьба, каб апроч „Саўкі ды Грышкі”, яшчэ засьпявалі й калядны трапар. А пасьля і больш урачыстая гасьціна ды гутарка. І Васілёвы бацькі, Ян і Альжбета, здавалася, із сваіх партрэтаў на шаноўным месцы, пасьля сьвятых іконаў, гэтак задаволена й зьмірэнна на нас пазіралі. У сына, пасьля Бога, наступнымі былі ў пашане насамперш бацькі, гэтак як Усемагутны некалі загадаў.

Васіль Прыстаўка быў парахвіянінам мясцовае украінскае царквы, але ён быў надзвычайна ахвярным і на патрэбы БАПЦ парахвіі сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце. Прыгадваю, што неяк раз сьв. пам. Прыстаўка спытаў мяне, ці веру ў замагільнае жыцьцё. Прызнаюся, што гэткае пытаньне я хацеў зьбыць, але ён насядаў. І тады я уважна зірнуў яму ў вочы. Здалося, што гэты глыбока-веруючы, працавіты й ахвярны чалавек можа бачыць у мне нейкі аўтарытэт і калі пачуў дадатны адказ, твар ягоны пасьвятлеў.

У нашыя турботныя часы Васіля Прыстаўку памятаецца як чалавека, што зь беларускае багатае традыцыі ўзяў найлепшыя прыкметы: пашану бліжняга, пакорнасьць, працавітасьць, увагу да старэйшых, аддавасьць нацыянальнай справе, турботы за яе й за нашу сьвятую Царкву. І яшчэ Нябожчык з гордасьцю апавядаў ціраз, што ў недалёкім мінулым усе дочкі й сыны яго ныя браты ў і сясьцёр бралі вельмі актыўны ўдзел у беларускім вызвольным руху. Некаторыя зь іх загінулі, іншыя-ж апынуліся на эміграцыі.

Мы, сябры й знаёмыя сьв. пам. Васіля Прыстаўкі, вельмі сумуем па ім, спачуваем Марыі Прыстаўцы, схіляем свае галовы ў пашане па ім, а яму зычым, каб знайшоў сабе заслужанае месца ў небе.

Вечная Табе, Васіль, памяць!

К. Акула

МАЛАДОЕ ПАКАЛЕНЬНЕ

(Заканчэньне зь 5-ай бач.)

ды езьдзіў часта ў Дораты на царкоўныя сьвяты.

З часам вывучыў добра царкоўна-славянскую мову ды карыстаўся арыгінальнымі праваслаўнымі царкоўнымі кнігамі, якія пры маім удзеле дастаў ад сьв. пам. а. Тарыновіча з Рыму. І праз увесь гэты час вучыўся і працаваў, каб аплаціць навуку. Працаваў зубным тэхнікам дзеля гэтае мэты.

Юрка й сяньня бярэ ўдзел у багаслужбах у расейскай царкве ў Нью Джэрзі — відаць, ня можа жыць без царкоўнае службы. Аднак, ён ня зрокся нацыянальнасьці свайго бацькі. Калі, прыкладам, на ўсяночнай вялікоднай службе чытаецца Евангельле ў розных мовах, Юрка чытае яго й па беларуску (ніхто раней ня чытаў у тэй царкве Евангельля ў беларускай мове). Царква хоць расейская, але сярод прыхаджанаў шмат Беларусаў. Часам чытае ён Евангельле й пасла-вацку.

У 1978 годзе Юрка ажаніўся, а ў 1980 годзе абдарыў яго Бог сынам. На хрэсьбінах за хросных бацькоў былі Барыс Сарока — Беларус зь Беласточчыны, ды матушка Марыя Войтанка. Хрэсьбіны згулялі на славу. Вось тады й зьвярнуўся да мяне дзед Паўло Драздоўскі, каб падаць у газэту пра ягонага першага ўнука Паўліка. Я паабяцала. Але прыабяцаная фатаграфія ўнука гэтак і не дайшла да мяне за год з гакам. Дык вось і без фатаграфіі пастанавіла пазнаёміць Вас, дарагія чытачы, з маймі прыяцелямі спадарствам Драздоўскімі ды іхным сынам Юркам.

Будзем спадзявацца, што мудрая пагаворка „які бацька, такі й сын” збудзецца ў гэтым выпадку і для ўнука.

Зінаіда Станкевіч

Кніга-альбом „Беларускі Лягер у Ватэнштэт” Сьвятаслава Каўша выйшла фота-афсэтным спосабам (шрыфт машынапісны 112 бб.). У кнізе, багата ілюстраванай, апісаная чатырохгадовая гісторыя (1945 -1949 гг.) аднаго зь вялікіх і дзейных беларускіх лягероў-асяродкаў у Ватэнштэце ў брытанскай зоне паваеннае Заходняе Нямеччыны. Цана кнігі — 10 даляраў. Звараччацца да аўтара ці да беларускае царквы сьв. Еўфрасіньні ў Саўт Рывэры, настаяцелем якое — а. С. Коўш.

Зь Беларусі нельга высылаць ніякага друкаванага выданьня, што выйшла ў сьвет да 1968 году. Пастанова гэтая, неафіцыйная, была прынятая нядаўна. Мэта яе, відавочна, абмежыць, наколькі можна, пашырэньне кніжак, упасобку мастацкіх твораў, у якіх могуць быць выказаныя й думкі, няўгучныя сучаснай партыйнай лініі, сьціраванай усё больш і больш на заціскаьне людзкіх і нацыянальных правоў.

Цікава, як гэтую забарону прымірыць з савецкай канстытуцыяй, у якой кажнаца аб праве савецкіх грамадзянаў на „пашырэньне культурнага абмену з зарубежнымі дзяржавамі”. Цяпер-жа, як выяўляецца, у зарубежную дзяржаву нельга паслаць кніжкі, выдадзенае ў 1968 годзе або раней.

БЭЛЕР-МЕНСК СПЛАЧАНЫ

У жнівені сёлета была сплачаная апошняя рата трыццацітысячнага банкавага доўгу за Бэлер-Менск, цэнтар летняга адпачынку ў раёне Кэтскільскіх гораў у штаце Нью Ёрк.

Сёлетні сэзон на Бэлер-Менску трываў ад 4-га ліпеня да 12-га верасьня. На працягу сэзону адбыліся гэткія сьвяткаваньні: Дзень Беларускага Жаўнера (5 ліпеня), Дзень Беларускае Моладзі (25 ліпеня), 17-я спартовая сустрэча беларуска-амэрыканскае й беларуска-канадзкае моладзі (1-2 жніўеня), Саўтрывэрскі дзень (8 жнівеня), фэст (9 жнівеня), Дзень Смаленскае Божае Маці ды міжпарахвіяльны пікнік, „Дажынкі" (12 верасьня).

Дажынкавы абед падрыхтавалі сп-ні Валянтына Камінкова, Марыя Гурын, Ганна Пеляса, Казя Гайшун, Валянтына Рагалевіч.

У часе сэзону багаслужбы адпраўлялі а. Архім. Язэп — настаяцель царквы ймя сьв. Кірылы Тураўскага ў Рычман Гіле, Н.Ё., а. Пратапр. Сьвятаслаў Коўш — настаяцель царквы ймя сьв. Еўфрасіньні Полацкай у Саўт Рывэры, Н. Дж., ды а. Пятро Саўчыц.

У часе Дня Беларускае Моладзі на „Міс Бэлер-Менск" была абраная сп-чна Хрыстына Захаркевіч з Рычманд Гілу, а на спартовай сустрэчы на „міс спорт" — сп-чна Юля Чачот з Канады. На вечарынах гралі аркестры Лявона Рудзінскага й Багдана Гірняка.

Адміністратарам рэсорту была спня Валянтына Рагалевіч, якая сваім тактам і ўменьнем заслужыла вялікую пашану тых, хто леткаваў на рэсорце або наведаў яго.

Ужо ўвайшло ў традыцыю, што кажнага году ў Саўт Рывэры, у залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру, ладзіцца адмысловы вечар — абед і танцы, прыбытак з якіх ідзе на пакрыцьцё выдаткаў утрыманьня Бэлер-Менску. Сёлета гэткі вечар адбыўся 24 кастрычніка і даў чыстага прыбытку 1413 даляраў. Смачную закуску й абед падрыхтавалі сп-ні Соня й Соня Арцюшэнкі, Кацярына Яцэвіч ды Вольга Бордак. Прыгожую восеньскую дэкарацыю залі зрабілі сп-ні Надзя Навумчык, Вера Мяжэвіч, Вера Арцюшэнка ды Ліля Бордак. Грала аркестра Лявона Рудзінскага.

З рознымі цяжкасьцямі ды перашкодамі Бэлер-Менск падыходзіць да свайго 20-годзьдзя. За свае амаль 20 гадоў існаваньня рэсорт выканаў ды выконвае вельмі паважную ролю асяродка беларускага грамадзкага жыцьця ды асабліва — цэнтру сустрэчы моладзі. Хочацца аддаць пашану й падзяку тым людзям, якія вялі й вядуць Бэлер-Менск ды пажадаць ім удачаў у далейшай іхнай працы для дабра беларускае справы.

С.

КОЛЬКІ ЖЫХАРОЎ У БССР?

У артыкуле доктара эканамічных навукаў Я. Рубіна „З улікам дэмаграфічных фактараў" („Коммунист Белоруссии", 1981, № 8, б. 70) сказана: „У 1970 годзе ў БССР было 9 міліёнаў жыхароў, цяпер — больш за 9,6 міліёну".

ЯШЧЭ АДНА КНІГА ПЛЯТОНА

У выдавецтве Беларускага Харытатыўнага Асьветнага Фонду выйшла ў перакладзе Яна Пятроўскага з грэцкае ў беларускую мову яшчэ адна кніга з сэрыі „Выбраныя даялёгі" — Плятонава „Палітэя" (389 балонак друку). „Праца над перакладам 'Політэі', — піша ў суправаджальным лісьце да кнігі перакладчык сп. Пятроўскі, — трывала некалькі доўгіх гадоў. На сяньня кошты выданьня кнігі друкам перавысілі пяць тысячаў даляраў".

„Перказваючы Вам 'Політэю', паважаныя Суродзічы, — піша далей у лісьце-звароце сп. Пятроўскі, — я спадзяюся, што і гэтым разам новая праца знойдзе для сябе прызнаньне й належнае прыняцьцё з Вашага боку. Ваша і надалей маральная падтрымка, як і фінансавая дапамога, зьяўляюцца неабходнымі, асабліва ў часе намі пераэжываным, калі нашыя беларускія сувязі пашыраюцца. Але з пашырэньнем гэтых сувязяў пабольшваюцца гэтаксама нашыя грашовыя выдаткі, якія ў значнай меры ляжаць на нашых плячох.

„Затым зьвяртаемся да кажнага чалавека добрае волі: падтрымайце наш агульна-беларускі й культурна-прасьветніцкі высілак у меру Вашых эканамічных магчымасьцяў.

„Усе Вашыя датацыі й ахвяры просім кіраваць на адрыс:

Byelorussian Charitable
Educational Fund, Inc.
1716 N.E. 7th Terrace
Gainesville, Fla. 32601

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

У кастрычніку 1981 г. прысланыя беспасярэдня ў Рэдакцыю падпіска й ахвяры:

ЗША

1. М. Рагуля	$ 100.00
2. М. Грэбень	50.00
3. Праз Ч. Найдзюка атрымана ад: Я. Ціпко замік кветак на магілу сьв. пам. Біск. Сіповіча	40.00
падпіска на „Беларуса"	10.00
4. Астача із зборкі на памінках па Біск. Сіповічу, замік кветак на магілу	35.00
5. В. і В. Рамук замік кветак на магілу сьв. пам. Ст. Станкевіча	25.00
падпіска на газэту	20.00
6. А. Пілецкі	30.00
7. М. Чарпакоў	20.00
8. Беларускі Камітэт у Чыкаго за клішу	15.00
9. П. Зыбайла	15.00
10. а. В. Кендыш	10.00
11. Г. і Э. Павэльс	10.00
12. Л. Ляўковіч	10.00
13. І. Муха	10.00
Разам:	**$ 400.00**

КАНАДА

1. М. Кухарчык	$ 40.00
2. Я. Б-скі	20.00
Разам:	**$ 60.00**

АНГЕЛЬШЧЫНА

А. Ражанец	**$ 19.00**

ШВАЙЦАРЫЯ

Др. С. Р. Лёхнэр	**$ 10.00**
Усяго разам за кастрычнік	**$489.00**

Усім ахвярадаўцам і падпішчыкам шчырае дзякуй!

Рэдакцыя

ПАДВЫШЭНЬНЕ ЦАНЫ „БЕЛАРУСА"

У сувязі з падвышанымі коштамі друку й рассыланьня газэты гадавая падпісная плата за газэту, пачынаючы ад студзеня 1982 году, будзе 12.00 даляраў. Цана паасобнага нумару: 1,25 дал.

Выдавецтва „Беларуса"

ДАВЕДНІК ПРА ПІСЬМЕНЬНІКАЎ

У менскім выдавецтве „Мастацкая літаратура" выйшаў нядаўна новы даведнік „Пісьменьнікі Савецкай Беларусі". У ім даюцца кароткія зьвесткі пра жыцьцё й творчасьць 497-ёх пісьменьнікаў. Складальнік даведніка А. Гардзіцкі.

ГАЛОЎНАЯ ЎПРАВА
АРГАНІЗАЦЫІ БЕЛАРУСКА-АМЭРЫКАНСКАЙ МОЛАДЗІ
і
РЭДКАЛЕГІЯ „БЕЛАРУСКАЙ МОЛАДЗІ"
вітаюць сваіх сяброўак і сяброў
і ўсё беларускае грамадзтва з
КАЛЯДНЫМІ СЬВЯТАМІ
Й
НОВЫМ 1982 ГОДАМ!

УСІМ НАШЫМ СУПРАЦОЎНІКАМ, ДАБРАДЗЕЯМ, ЧЫТАЧОМ І ПРЫХІЛЬНІКАМ, А ТАКСАМА ЎСЯМУ БЕЛАРУСКАМУ ГРАМАДЗТВУ
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І ШЧАСЬЛІВАГА
НОВАГА 1982 ГОДУ
АД ШЧЫРАГА СЭРЦА ЖАДАЕ
Рэдакцыйная Калегія „БЕЛАРУСА"

ГАЛОЎНАЯ ЎПРАВА
БЕЛАРУСКА-АМЭРЫКАНСКАГА ЗАДЗІНОЧАНЬНЯ
вітае сваіх сяброў і ўсё беларускае грамадзтва з
КАЛЯДНЫМІ СЬВЯТАМІ
Й
НОВЫМ 1982 ГОДАМ!

СЭКТАР РАДЫ БНР У НЬЮ ДЖЭРЗІ
вітае з **КАЛЯДАМІ** ўсіх сваіх Сяброў, Прыхільнікаў і ўсіх Працаўнікоў на беларускай ніве
ды жадае ім
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

ЗАДЗІНОЧАНЬНЕ БЕЛАРУСКА-АМЭРЫКАНСКІХ ВЭТЭРАНАЎ
У АМЭРЫЦЫ
жадае сваім сябром і прыхільнікам
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА 1982 ГОДУ!

УПРАВА АДДЗЕЛУ БАЗА Ў НЬЮ ДЖЭРЗІ
жадае сваім Сябром і Прыхільнікам
ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
І
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

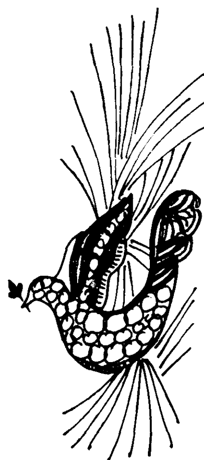

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ

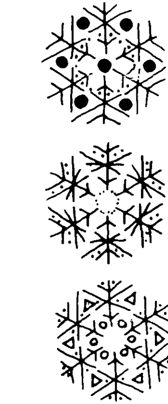
ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА 1982 ГОДУ

СВАЯКОМ, ПРЫЯЦЕЛЯМ, ЗНАЁМЫМ І ЎСІМ СУРОДЗІЧАМ АД ШЧЫРАГА СЭРЦА ЖАДАЮЦЬ

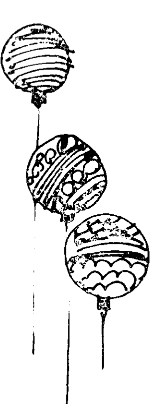
АЙЦЕЦ АЛЯКСАНДАР
АЗАРКА МАРЫЯ, ЯНКА й ІРЭНА
АЗАРКА НОНА й ЮРКА
АКУЛА КАСТУСЬ зь СЯМ'ЁЙ
АНДРУСЫШЫН ЮЛЯ, ПАВАЛ, ЮРКА і ДАНЧЫК
АРСЕНЬНЕВА НАТАЛЬЛЯ зь СЯМ'ЁЙ
БАЛКОЎСКІ ЗОФІЯ, АЛЯКСЕЙ і ЯНКА
БАКУНОВІЧ МІРАСЛАВА й МІТРАФАН і ДЗЕЦІ ЖОРЖ, ПЁТРА й ЛАРЫСА
БАРТУЛЬ ВЕРА, ФРАНЬЦІШ і АНТОН
БЕЛАРУСКІ ВЫДАВЕЦКА-МАСТАЦКІ КЛЮБ „ПАГОНЯ"
БЕЛЕНІС ЛЮДВІКА й АНТОН
ВОЙТАНКА МАТУШКА МАРЫЯ
ГАВЕНЧЫК ЯНКА зь СЯМ'ЁЙ
Д-р ГРАБІНСКІ БАЛЕСЛАЎ
ГРЫЦАЙ ЛІЗА й ЯКАЎ і ДЗЕЦІ
ГРЭБЕНЬ МІКОЛА зь СЯМ'ЁЙ
ГУТЫРЧЫК ЛІТВІНА, СЯРГЕЙ і РАГНЕДА
ДАНІЛОВІЧ АЛЯКСАНДРА, БРАНІСЛАЎ і ЭДЗІК
ДУБЯГА ЗОФІЯ, ЖЭНЯ, АЛЕГ, ЮЛЬЯН і ТАМАШ
ЖЫЗЬНЕЎСКІ АННА й НІКОДЭМ зь СЯМ'ЁЙ

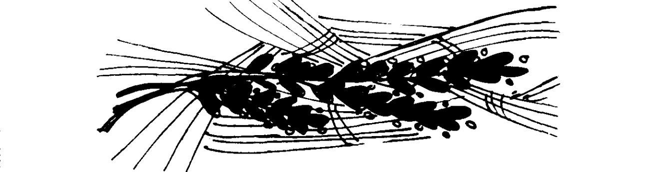

ЗАМОРСКІ ВЕРА, МІКАЛАЙ, ТАНЯ й НІНА
Д-р ЗАПРУДНІК ВОЛЬГА, ЯНКА, НІНА й ВЕРА
КАЖАН ЛЮБА, ВІТАЛЬ, АЎГЕН, МАРГАРЫТА й ЮЛЬЯ зь СЕМ'ЯМІ
КАЖУРА МАРЫЯ, ПЁТРА й АЛЬГЕРД
Інж. КАЛОША КАСТАНЦІН
КАНАРЧУК ВОЛЬГА й ЯНКА
КАРАНЕЎСКАЯ АЎГЕНЯ, СЬВЯТАСЛАЎ і МАРЫЛЬКА
КАРАНЕЎСКАЯ СТЭФА, ГЭЛЯ, МІХАСЬ, ВАНДА, ЯДЗЯ, КАРАЛІНА, ДАНУСЯ й МІХАСЬ малодшы
КАХАНОЎСКАЯ ЯНІНА
Д-р КІПЕЛЬ ЗОРА, ВІТАЎТ і ДЗЕЦІ
КЛЯЙНБАХ ЛЁЛЯ, КІТ, ЭМІЛЯ-АННА і ДЖАШ
КОРЧЫКІ ЛЮБА і ЮРКА
КУНЦЭВІЧ МІКОЛА
ЛУЖЫНСКІ НАДЗЕЯ, МІХАСЬ, ГЭЛЕНА, НЭЛЯ і ЧАСЛАЎ

Д-р МАЛЕЦКІ ЯЗЭП зь СЯМ'ЁЙ
МАРКЕВІЧ МАРЫЯ, АНТОН і ДЗЕЦІ
НАЙДЗЮК ЮЗЯ, ЧАСЛАЎ, ЯДЗЯ, КАРНЭЛЯ й ВІКТАР
НАРУШЭВІЧ ВОЛЬГА, СТАНІСЛАЎ і СЫН ЮРКА
НЕПЕІН НАДЗЯ й АЛЯКСАНДАР
НІКАН ЛЕНА й МІКОЛА зь СЯМ'ЁЙ
НОРЫК ЭЛЕАНОРА, ЛЕАНІД зь СЯМ'ЁЙ
Д-р РАМУК, ВЕРА, ВІТАЎТ і ДЗЕЦІ
СІЛЬВАНОВІЧ ВОЛЬГА, МІХАСЬ, НІНА, АЛЯКСАНДАР, АНТОН, ЛЕНА, ІРЭНА й АНДРЭЙ
СКАБЕЙ МІКАЛАЙ
СОКАЛ ЭЛЬЗА й ЯНКА
СТАГАНОВІЧ МАРЫЯ, АЛЯКСАНДАР і ЛЕЎ
СТАГАНОВІЧ КРЫСТЫНА й ЮРКА
СТАНКЕВІЧ ЗІНАІДА й РАІСА
Інж. СТАНКЕВІЧ ЮРКА й СЯМ'Я
СТОМА НІНА й ВАСІЛЬ
СТРЭЧАНЬ АНДРЭЙ зь СЯМ'ЁЙ
СУБОТА КАЦЯРЫНА й АДОЛЬ
СЬЛІЎКА ЎЛАДЗІМЕР (ВАЛОДЗЯ)
ТУЛЕЙКА ВОЛЬГА й МІХАСЬ
ШУКЕЛОЙЦЬ АНТОН
ЧАРНЭЦКІ АЛЯКСАНДРА й ЯНКА
ХАНЯЎКА МАРЫЯ, ЧАСЛАЎ і СЯМ'Я

Мастацкае афармленьне Ірэны Рагалевіч

BIEŁARUS

Monthly. Published by the Byelorussian-American Association, Inc., P.O. Box 178, Jamaica, N. Y. 11431. Price per copy: $1.00, subscription $10.00 per year.

"SOLIDARITY" WEEKLY ON THE BYELORUSSIAN QUESTION IN POLAND

(According to Radio Liberty's research paper, RL/81 of Nov. 23, 1981)

A recent issue of **Tygodnik Solidarność**, the weekly organ of the independent trade union "Solidarity", has published an article entitled "Voice of the Byelorussians" that is entirely devoted to problems of the Byelorussian minority in contemporary Poland (Bohdan Skaradziński, "Głos Białorusinów," **Tygodnik Solidarność**, October 30, 1981, p. 14). The article is clearly intended to inform Polish readers of the less than ideal conditions imposed on the development of Byelorussian language and culture in the Polish People's Republic since the end of World War II.

One of the first problems mentioned by Skaradziński is the difficulty of ascertaining exactly how many Byelorussians there are in Poland. He cites the figure of 300,000 given by the Byelorussians themselves and notes with regret the lack of recent studies that might shed some light on this issue. As it stands now no one can say with any degree of certainty what percentage of Poland's population is composed of non-Poles. The official census data do not provide a breakdown of the population by nationality. Moreover, while Polish statistical handbooks claim that Poland is "a nationally homogeneous state," encyclopedias and other reference books state that there are between 450,000 and 500,000 Ukrainians, Byelorussians, Lithuanians, Jews, Germans, Czechs, and Slovaks among Poland's 36 million citizens.

Skaradziński also focuses attention on the atmosphere of distrust that has driven a wedge between Poles and the Byelorussians, and he argues that this problem must be clarified by the combined efforts of both peoples. The initiative has, he says, already been taken by the Byelorussians in the form of a compilation of documents entitled **Biełaruskija Dakumenty, № 1-1981.** The author singles out three of the eight documents in the compendium as particularly relevant for a discussion of current Polish-Byelorussian problems.

The first is a proclamation to Students of Byelorussian Nationality in Poland issued by the founding committee of the Byelorussian Association of Students in Poland.

The second document discussed by Skaradziński is an appeal "To Parents-Byelorussians!" from a group of members of the Byelorussian Social and Cultural Society in Białystok dated June 1, 1981.

The most comprehensive and important document in the collection, maintains Skaradziński, is the memorandum to the former first secretary of the Polish United Workers' Party (PUWP), Stanisław Kania, from the Main Administration of the Byelorussian Social and Cultural Society dated November 25, 1980. (The texts of all three documents can be found in full in **Biełarus** Nos. 288 and 293.)

The author concludes his article by suggesting that it is now up to the Poles to make known their views on the problems put forth by their Byelorussian neighbors. "It is time," he says, "to begin discussing seriously and honestly. For there is nothing worse than continuing to pretend that these matters do not exist at all. Only an ostrich hides his head in the sand."

ACCREDITATION OF FOREIGN LANGUAGES IN NEW JERSEY

On Thursday, September 24th, the Governor's Ethnic Advisory Council of the State of New Jersey in co-sponsorship with the Department of Higher Education/Office of Bilingual Programs presented a workshop on accreditation of language study through the State's Saturday Schools. The Workshop, held at Middlesex County College, was an in-depth study of available programs through which students may gain college and/or high school credits for the study of a language other than English.

The Workshop prepared by Ms. Grace Ibanez de Friedman, Office of Bilingual Programs, Department of Higher Education, was the culmination of several years of effort by the Education Committee of the Governor's Ethnic Advisory Council in cooperation with the Department of Education and the Department of Higher Education of exploring the possibilities through which students of the Saturday Schools throughout the state may receive recognition for their efforts.

After Mr. Stephen Richer, Director ofTourism and Liason to the Governor's Ethnic Advisory Council greeted the guests, Dr. Vitaut Kipel, Chairperson of the Council, spoke about the contributions made by the Saturday Schools and related his daughter's personal experience in her admission to college, where her study of Byelorussian language and culture were significant to her acceptance at an Ivy League University. He was followed by Camille Huk Smorodsky, Chairperson of the Education Committee of the Council, who summarized some of the activities of the Committee, including the sub-committee on Eastern European Review of Textbooks, which was initiated by Mr. Zenon Onufryk of the Morris County Branch of the Ukrainian Congress Committee of America, to ferret out historical or cultural misinformation.

The program was then turned over to Mr. Sandor Havran, Special Assistant to the Commissioner of Education. Mr. Havran summarized a workshop held earlier in the year, pertaining solely to attaining high school credits for language in the state. He explained that credit determinations and decisions are under the control of the local school boards and that while there is now available an alternative accreditation method for individual students under the Plan B Program of the School Code, it was ultimately up to the individual school districts to decide whether or not any credits can be accepted. As a follow-up to the previous workshop, plans were formulated for starting county-level committees of various ethnic Saturday School directors to work together in their appeal for the recognition of the Plan B Program.

Mr. Havran was followed by Dr. Paul I. Jacobs, Director of Testing and Assessment at Thomas A. Edison State College, who proposed that the Saturday Schools offer recommendations for possible language assessors in those languages not readily available in the State's institutions already. The College, he noted, has an existing program, whereby a student may gain credit, transferable to most universities and colleges, upon successful completion of a test in that field, which may include language study.

Ms. Susan Simosko, Director of the Statewide Testing and Assessment Center explained that presently nine colleges in the state, including University College, Rutgers — Newark, Glassboro State College and Trenton State College, participate in the Center's portfolio assessment program, through which an individual may gain credit for life experience, which would be granted by any of the nine colleges in the State and later can be transferred to the College of one's choice.

It was Mr. Eugene J. Meskill's presentation as Director of Special Programs, however, that was most enthusiastically received as he explained the possibilities of making the Saturday Schools extensions of the American Council of Education, Washington, D.C. The Program on Noncollegiate Sponsored Instruction is a national program through which any program so accredited may offer courses for college credit of up to 18 credits, accepted by 1600 universities and colleges throughout the county, directly.

As with his predecessors, Mr. Meskill encouraged the participants of the workshop to call him directly at Thomas A. Edison State College, Trenton at (609) 984-1121.

Among the 91 participants, who represented the Greek, Armenian, Serbian, Asian, Arabic and Eastern European communities, the Byelorussian contingent, led by the Chairman of the Council, Dr. Vitaut Kipel, included Mr. Vasil Rusak, Siarhiej Kasciuk and George Naumchyk.

All participants received extensive portfolios, listing and elaborating on programs offered by Thomas A. Edison State College and the Departments of Education and Higher Education.

Camille Huk Smorodsky

THE KUPALA-KOLAS CENTENNIAL

(The first in a series of articles)

The year 1982 will mark the centennial of the birth of Janka Kupala (d. 1942) and Jakub Kolas (d. 1956), the two major figures in Byelorussian literature. Because culture was and remains at the basis of the notion of Byelorussian nationhood, Kupala and Kolas are celebrated for their unique contributions not only to the growth of Byelorussian letters and development of the language, but also to the formation of the modern Byelorussian nation.

Let us look at the cultural and political ambiance in which the future founders of contemporary Byelorussian literature grew up.

Officially, a separate Byelorussian nationality was not recognized in tsarist Russia. Oddly enough, however, the key component of the nationality concept—the Byelorussian language—was recognized. This "recognition," was first implied in its administrative persecution. Following the ban by Nicholas I, in 1840, on using the name Byelorussia, in 1859 Byelorussian printing in the Latin alphabet was forbidden. Then in 1867, as a result of an intensified Russification campaign, Byelorussian printing was brought almost to a standstill. Secondly, the Byelorussian language was recognized in numerous linguistic and ethnographic studies during the second half of the 19th and the beginning of the 20th centuries, though the general tendency of those publications was to corroborate the theory that the Byelorussians are but a branch of the Russian people and their language but a dialect of Russian. A noted Byelorussian historian, Uładzimier Pičeta (see, I. Picheta, **Belorussiya i Litva XV-XVI vv.**, Moscow, 1961, p. 600), explained the purpose and character of that activity as follows:

"General interest toward the Byelorussian nationality, after the 1863 uprising, manifested itself in that the Russian and Byelorussian ethnographers, P. Bessonov, I. Nosovich, P. Ya. Nikiforovski, V. N. Dobrovolski and others became interested in the folk art, language, and ways of life of the Byelorussian people. It resulted in the collection and publication of numerous records of folk art, which clearly proved the linguistic and cultural proximity of the Byelorussians to the Russian people."

The notion of "linguistic proximity" led tsarist functionaries who were charged with setting the rules for the first census of the Empire of 1897 to provide the Byelorussian language with another form of recognition: its inclusion in the census. This did not mean any change in its status as a language prohibited for official use or even a consistent mention in further cultural statistics. In the one-day census of the primary schools of the Empire in 1911, for example, both the Byelorussian and Ukrainian languages were ignored. Actually, until the end of the old regime, the Byelorussian language was never again registered officially.

In the 1897 census it had been introduced for political, legal, and moral reasons on the natural assumption that it belonged to the family of the Russian tongue as a dialect. Its inclusion in the census was called for by the regime's desire to establish a statistical basis to justify the russification of the North-Western Region (the official name for Byelorussia in those years) and, as it later turned out, for the russification of Byelorussian Catholic school children. In the five North-Western (Byelorussian) gubernias there were 994,210 Byelorussian Catholics and 424,236 Poles, a large number of whom were suspected by the officials of being Polonized Byelorussians, and therefore, according to them, a part of the Russian nation.

The introduction of the Byelorussian language in the 1897 census made an important contribution to the formation of Byelorussian national consciousness. The existence of Byelorussians, no matter how correct or falsified their number—the results of the census were disputed—was officially established. There were, according to the census, nearly five-and-a-half million Byelorussian-speakers out of eight-and-a-half million inhabitants of the five North-Western gubernias. For the local intelligentsia it was not important that bureaucrats refused to recognize their nationality. They had their language — "an inseparable indicator of Byelorussian nationality during its centuries-old history," as Professor Karski described it. The problem was how to move the people represented by those numbers to act in their own behalf.

True, the illiterate peasant masses flanked by the high Russian and Polish literary cultures, held their vernacular in low esteem. Francišak Bahuševič (1840-1900), the father of modern Byelorussian literature, in the foreword to his first collection of poems, **Dudka Biełaruskaja** (Byelorussian Fife) (Cracow, 1891), having noted that other nationalities like Bulgarians, Croats, Czechs, or Little Russians (Ukrainians) had all kinds of books in their languages, complained:

"But with us, if someone wrote a slip or a letter to his father in his idiom, then even his neighbors would probably point out that 'he writes in peasant idiom,' and would laugh at him as at a fool!"

Nevertheless, in an age of the rising vogue of socialism and of the masses, all virtues resided in them and the future belonged to the spoken vernacular. Bahuševič exhorted Byelorussians to preserve their native tongue which, he was convinced, was as good as the French or German, or any other civilized language, and was "sacred because it was granted to us by God."

Language for Bahusevič as well as for all his colleagues and followers in the literary field was the essential element in elevating their people to the dignity of a nation. Revival and the development of the language, being the program for the immediate future, also provided the key to the rich layers of the nation's past. It was essential to regain title to it and consequently to the pride of being an old nation. Bahuševič fully realized the significance of this psychological fuel needed for the movement when, in his foreword to **Byelorussian Fife**, he spoke of documents "written in our land by the great magnates two or three hundred years ago but in our purest language as if they were written right now."

(To be continued)

Jan Zaprudnik

THE BYELORUSSIAN LIBRARY IN LONDON

The illustrated booklet by Rt. Rev. Alexander Nadson, **The Francis Skaryna Byelorussian Library and Museum, 1971-1981** (London, 1981), explains:

"The chief aim of the library is to collect all material, both in printed and manuscript forms, relating to Byelorussia, and to make it accessible to all those interested in any aspect of Byelorussian studies. To this end a program of intensive acquisition of newly published material has been initiated, partly through purchase and partly through exchange with other libraries. Today the library receives practically all Byelorussian publications, as well as those relating to Byelorussia, which appear in the Byelorussian Soviet Republic, Poland and in the West. Its holdings have been further enriched by systematic search for old and out-of-print publications, and by numerous gifts and bequeaths from various individuals. At the present moment the library holds over 12,000 titles, with an annual increase of 300-400. Most books are in Byelorussian, but there is also a considerable number of works in other languages, in particular Polish and Russian."

The Library's address is: 37 Holden Road, London, N 12 8HS, England. Tel. 01-445 5358 (or 7774).

TEXTBOOKS OF BYELORUSSIAN

We remind those of our readers who are interested in furthering their command of Byelorussian that there is an excellent two-volume set, **Fundamental Byelorussian**, by V. Pashkievich (edited by A. Adamovich). The books, available in both hard and soft covers, can be obtained from the Byelorussian Institute of Arts and Sciences, 3441 Tibbet Avenue, Bronx, N.Y. 10463.

CENSORED KUPALA

The names of Janka Kupala and Jakub Kolas, the two classic poets of Byelorussian literature, have been placed on the UNESCO calendar of world-wide celebrations in 1982 on the occasion of the centennial of their birth. This was done on the initiative of the Soviet Byelorussian government. The government itself is sponsoring a wide variety of scholarly undertakings and artistic festivities to mark the jubilee. At the same time, however, the Soviet authorities refuse to include in the publications of Kupala's literary heritage about two dozen poems written mostly before and during the Bolshevik Revolution. In those poems Kupala spoke in defense of Byelorussian spiritual values and national freedom.

The Soviet ban of a part of Kupala's heritage is imposed for two basic reasons: to support the claim that Janka Kupala sided with the Bolsheviks, while in reality he opposed them, and to facilitate Moscow's traditional policy of russification which was not essentially changed by the overthrow of the tsarist regime, but simply became more refined.

The following is one of Janka Kupala's still forbidden poems written, as the date indicates, after the establishment in January 1919 of the Byelorussian Soviet Socialist Republic, when the Byelorussian Democratic Republic, whose independence was proclaimed on March 25, 1918, had been crushed by the military force of the Red Army.

The poem was translated by Luba U. Terpak for the **Belorussian Review**, published in the 1950's by the Institute for the Study of the USSR in Munich, West Germany.

ARISE FROM OUT OUR PEOPLE, NATIVE SEER

Arise from out our people native seer,
Proclaim your burning, thunderous
prophesies.
With wisdom witchcraft from our
nation clear,
Which foes have cast on her for
centuries.

Into one fold all Biełaruś unite,
From all take oaths and fealties sincere,
That never will they sell their land,
their might!
Arise to break your country's chains,
Oh, seer!

**
*

Arise from out our people, fluent bard,
Oh minstrel of all past and
future reigns.
In raging lyrics tempest-like strike hard,
With winds roar to the sound of
clanging chains!

Roar over all of Byelorussian lands,
The hearts of drowsing men with fire
bombard.
O'er burial mounds resound with
thund'rous bands.
To rouse the sleeping dead,
arise, Oh, bard!

**
*

Arise from out our people,
shining knight,
And to the fray upon your fiery steed,
Your plundered people — beggars
without right,
Lead into fire in their homeland's
great need!

The road to glory to your land reveal,
Sweep from her fertile fields all
foreign blight.
On all her borders stand on guard
with steel
Arise to liberate your land, Oh, knight!

**
*

Arise from out our people, noble lord,
To reconstruct your desolate domain,
Your folk forget to whom they owe
accord,
And who has robbed them of their
own terrain!

All Biełaruś awaits its leader long,
Your kingdom waits for you as
God's award.
And great it is, so beautiful
and strong . . .
'Neath Byelorussian flag appear,
Oh, Lord!

August 28, 1919

NEW RATE FOR BIELARUS

Due to higher printing and mailing costs, the annual subscription price, beginning in January 1982, will be $12.00. Price per copy: $1.25.